Erik Keppels
Annet Jager
Ben Hövels

Intredeposities van mbo'ers-groen in 2010

Onderzoek naar de positie op de arbeidsmarkt en in vervolgonderwijs anderhalf jaar na diplomering

www.mbogroengediplomeerden.nl

INTREDEPOSITIES VAN MBO'ERS-GROEN IN 2010

Intredeposities van mbo'ers-groen in 2010

Onderzoek naar de positie op de arbeidsmarkt en in vervolgonderwijs anderhalf jaar na diplomering

Erik Keppels
Annet Jager
Ben Hövels

Nijmegen, januari 2012

www.mbogroengediplomeerden.nl

www.mbogroengediplomeerden.nl
Professor Molkenboerstraat 9
6524 RN Nijmegen
Tel. 024 - 382 32 40 / info@www.mbogroengediplomeerden.nl

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

Erik Keppels
Annet Jager
Ben Hövels

Intredeposities van mbo'ers-groen in 2010. Onderzoek naar de positie op de arbeidsmarkt en in vervolgonderwijs anderhalf jaar na diplomering
ISBN 978-9077202-62-3
NUR 840

© 2012 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Samenvatting 1
Werkenden: intredeposities en aansluiting 1
Doorstudeerders: vervolgonderwijs en aansluiting 4
De waardering van mbo-groen 5
Leerpunten voor beleid en praktijk 6

1 Inleiding 9

2 Vraagstelling en opzet van het onderzoek 11

3 Samenstelling van de onderzoekspopulatie 15
3.1 Opleidingskenmerken 15
3.2 Persoonskenmerken 17
3.3 Werken of doorstuderen 19

4 Intredefuncties van werkenden 21
4.1 Intrede-segmenten op de arbeidsmarkt 21
4.1.1 Sectoren en branches 21
4.1.2 Beroepsgroepen 22
4.1.3 Intrede-segmenten en opleidingskenmerken 23
4.2 De aansluiting tussen intrede-functies en mbo-groen 25
4.2.1 De aansluiting in het algemeen 25
4.2.2 Arbeidsmarktdiscrepanties: de aansluiting naar richting en niveau 26
4.2.3 De aansluiting op specifieke kennis- en vaardigheidsaspecten 28
4.2.4 De benutting van wél beschikbare kennis- en vaardigheden 31
4.3 Perspectief op loopbaan- en competentieontwikkeling 31

5 Intrede-opleidingen van doorstudeerders 33
5.1 Soort vervolgopleiding 33
5.2 De aansluiting met mbo-groen 34

6 Waardering van de mbo-groen opleiding 37
6.1 Mbo-groen als basis voor vervolgtrajecten 37
6.2 Concrete aspecten van de mbo-groen opleiding 39
6.3 De bpv-periode in de mbo-groen opleiding 41

7 Mbo-groen vergeleken met het gehele mbo 43
7.1 Arbeidsmarktdiscrepanties: doelmatigheid 43
7.2 De inhoudelijke aansluiting tussen opleiding en functies 44
7.3 Doorstroom naar vervolgopleidingen 45
7.4 De kwaliteit van de mbo-opleiding 45

8 Conclusies en beschouwing 47
8.1 Conclusies 47
8.2 Beschouwing 48

Bijlagen 53

Samenvatting

Dit rapport bevat de resultaten van een onderzoek naar intredeposities anno 2010 van degenen die anderhalf jaar eerder een mbo-groen opleiding met diploma verlaten hebben. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de groep die is gaan werken en de groep die met een vervolgopleiding is begonnen. Van de gediplomeerden in mbo-groen werkt ruim de helft anderhalf jaar na afstuderen, tweevijfde is een vervolgopleiding gaan volgen en de rest is 'iets anders' gaan doen.

Kernvragen van het onderzoek zijn waar gediplomeerden van mbo-groen anderhalf jaar na afstuderen terecht zijn gekomen, hoe de aansluiting is tussen hun intredeposities (op de arbeidsmarkt en in het vervolgonderwijs) met de mbo-groen opleiding en wat zij vinden van de door hen gevolgde mbo-groen opleiding.

Werkenden: intredeposities en aansluiting

Intredeposities van werkenden op de arbeidsmarkt

Gediplomeerden van mbo-groen die zijn gaan werken komen terecht in een breed spectrum van intredesegmenten op de arbeidsmarkt. Ongeveer tweederde komt terecht in een branche die als groen gekarakteriseerd kan worden, ongeveer eenderde in een niet-groene branche[1].

Sectoren/branches op de arbeidsmarkt waar mbo-groen gediplomeerden anderhalf jaar na hun afstuderen het meest terecht komen zijn respectievelijk de groot- en detailhandel (20%), de landbouw/bosbouw/visserij (17%), de landschapsverzorging (16%) en de sociale werkvoorziening (7%). Met andere woorden 60 procent van hen is na afstuderen in een van deze vier sectoren/branches 'geland'. De andere 40 procent heeft zijn eerste baan gevonden in een brede waaier van de meest uiteenlopende sectoren/branches.

Meer dan de helft (54%) is terecht gekomen in een functie die tot de lagere *beroepen* wordt gerekend, en ruim eenderde (38%) in functies op middelbaar beroepsniveau. Of men een functie op lager dan wel middelbaar beroepsniveau vindt is sterker afhankelijk van het opleidingsniveau dan van de opleidingsrichting die men in mbo-groen heeft gevolgd.
Koploper voor intreders in de lagere beroepen is met 26 procent de categorie agrarische arbeiders: arbeiders groen-/terreinverzorging (14%), arbeiders tuinbouw (5%) en arbeiders veeteelt (3%).

1 Het onderscheid groen – niet-groen is niet altijd scherp te maken, enerzijds vanwege de vrij formele en traditionele CBS-classificatie, anderzijds vanwege ontwikkelingen in de praktijk waardoor toenemend grens- en overlapgebieden lijken te ontstaan.

Koplopers voor intreders in de middelbare beroepen zijn met 10 procent agrarische vakhoofden (vooral bedrijfshoofden van kleine agrarische bedrijven), gevolgd met 9 procent door agrarische vakkrachten (verspreid over bloemschikkers, dierenverzorgers, dierenverzorgers dierentuin, en chefs plantsoenendienst) en met 6 procent verplegenden/doktersassistenten (waarvan de helft dierenartsassistenten).

Afstuderen in sommige opleidingsrichtingen leidt tot een functie in vrij homogeen te definiëren branches, intredefuncties van afstudeerders in andere opleidingsrichtingen zijn gesitueerd in de meest uiteenlopende branches.
Het zijn met name de afgestudeerden in de opleidingsrichting Dier die hun eerste bestemming vinden in een breed spectrum van diverse sectoren/branches. Gediplomeerden uit de opleidingsrichting Bloemen en tuincentrum vormen het andere uiterste: hun eerste bestemming concentreert zich voor 90 procent in de groot- en detailhandel. Wel betreft het veel meer dan bij afgestudeerden in de opleidingsrichting Dier functies die behoren tot de lagere beroepen.
Het belangrijkste intrededomein voor afgestudeerden van de opleidingsrichting Plant is de landbouw/bosbouw/visserijsector (42%, de verdeling lagere - middelbare beroepen is fifty-fifty), en voor afgestudeerden van Groene ruimte en milieu is dat met name de landschapsverzorging (45%, veelal functies op een lager beroepsniveau).

Opvallend is dat het gemiddelde bruto uurloon van de mbo'ers groen (€ 9,24) aanzienlijk lager is dan dat van mbo'ers in het algemeen (€ 10,69). Ook zijn mbo'ers groen vaker werkzaam in het kleinbedrijf (bedrijven met minder dan 10 werknemers). Naarmate het bedrijf groter is ligt het bruto uurloon gemiddeld hoger.

Discrepanties tussen vraag en aanbod

Startend op de arbeidsmarkt vindt ongeveer 60 procent van de mbo'ers groen een baan in dezelfde richting als waarin men is afgestudeerd, en 40 procent in een andere richting. Bijna tweederde vindt een intredefunctie van hetzelfde niveau als het opleidingsniveau van diplomering, en ruim een derde komt te werken in een functie van lager niveau. Een vergelijking met het mbo als geheel leert dat hoewel de werkloosheid na afstuderen ongeveer op hetzelfde niveau ligt, mbo'ers groen minder vaak terechtkomen in een functie die overeenkomt met de opleidingsrichting (61% versus 72%) en het ook minder vaak in een functie die overeenkomt met het eigen opleidingsniveau (66% versus 75%).

De verhouding tussen de richting en het niveau van de functie (de vraag) en die van de genoten opleiding (het aanbod) is bepalend voor de mate waarin er sprake is van arbeidsmarktdiscrepanties. Vaak wordt dan ook wel gesproken van horizontale respectievelijk verticale (mis-) matches.
Bijna de helft van alle mbo-groen gediplomeerden blijkt anderhalf jaar na afstuderen te maken te hebben met een – qua richting én niveau – 'passende aansluiting'. In bijna eenderde van de gevallen is er sprake van een 'richtingsdiscrepantie' of horizontale mismatch (17%) dan wel van een 'niveaudiscrepantie' of verticale mismatch (13%). Ruim een vijfde van de gediplomeerden werkt in een functie waar noch het opleidingsniveau noch de opleidingsrichting er toe doet. In die gevallen is sprake van een volledige discrepantie of volledige mismatch; het gaat dan merendeels om ongeschoolde functies.

Het opleidingsniveau is wat dit betreft de belangrijkste voorspeller. Naarmate het opleidingsniveau waarop betrokkenen in mbo-groen zijn gediplomeerd hoger is is er vaker sprake van ‘passende aansluiting’: 60 procent van de gediplomeerden op niveau 4 komt in een passende functie terecht, 53 procent van de gediplomeerden op niveau 3, 42 procent van de gediplomeerden op niveau 2 en 27 procent van de gediplomeerden op niveau 1. In functies op middelbaar beroepsniveau is vaker sprake van ‘passende aansluiting’ dan in functies van een lager beroepsniveau.

De intredebestemming van afgestudeerden uit de onderscheiden opleidingsrichtingen laat niet echt grote verschillen zien. Gediplomeerden van de opleidingsrichting Voedsel (59%) – overigens gering in aantal –, van de andere richtingen binnen Dier dan Dierverzorging (55%), en van de opleidingsrichting Bloemen en tuincentrum (54%) vinden relatief gezien het vaakst een functie met een ‘passende aansluiting’. Gediplomeerden van de opleidingsrichtingen Plant (41%) en binnen Dier van de richting Dierverzorging (46%) het minst vaak.

Qua sector/branche is relatief vaak sprake van ‘passende aansluiting’ in functies bij de veterinaire dienstverlening en bij de gemeentelijke overheid. In het algemeen is er in het midden- en kleinbedrijf vaker sprake van een qua richting en niveau passende functie dan in grotere bedrijven.

De inhoudelijke aansluiting tussen intredefuncties en mbo-groen

Een overgrote meerderheid (zo’n driekwart) van de gediplomeerden vindt de aansluiting tussen intredefunctie en hun mbo-groen opleiding in het algemeen redelijk of goed. Dit percentage ligt iets lager dan het percentage voor het gehele mbo (76% versus 80%).

Ook door degenen die de aansluiting positief waarderen worden inhoudelijk verbeterpunten gesignaleerd. De top-vijf uit een reeks van negentien inhoudelijke kennis- en vaardigheidsaspecten waarvoor volgens betrokkenen in hun mbo-groen opleiding meer aandacht gewenst ware geweest, bestaat uit: nauwkeurigheid/zorgvuldigheid, vakkennis, het toepassen van kennis en technieken in de praktijk, het oplossen van problemen, en het overdragen van kennis.
Voor vreemde talen vindt men gemiddeld dat de mbo-groen opleiding daar niet meer aandacht voor had hoeven hebben; dit aspect wordt in intredefuncties ook van minder belang geacht.
Het onderzoek laat zien dat de genoemde aspecten variëren per afstudeerrichting en dat ook per branche/sector en beroepsgroep verschillende accenten worden gelegd. Didactisch en methodisch gerichte verbeterpunten komen verderop aan de orde bij de waardering van mbo-groen.

Overigens worden wel beschikbare kennis en vaardigheden in het werk lang niet altijd benut: zo’n 40 procent geeft aan dat hun kennis en vaardigheden in hun intredefunctie in het geheel niet (13%) of slechts ten dele (28%) worden benut.

Perspectief op loopbaan- en competentieontwikkeling

Intredefuncties zijn uiteraard niet het slotstuk van iemands loopbaan. In het kader van het EL&I-onderzoeksprogramma zal de komende tijd nader onderzoek verricht worden naar het vervolg

van de loopbanen in de praktijk. In dit onderzoek is daar alvast een voorschot op genomen, door aan betrokken mbo'ers groen te vragen hoe zij aankijken tegen het loopbaan- en competentieontwikkelingsperspectief dat ze zelf voor ogen hebben.
40 procent van de werkenden zegt dat hun intredefunctie goede carrièremogelijkheden biedt, en een kwart ziet helemaal geen carrièreperspectief. Wat dit betreft zijn mbo'ers in het algemeen positiever dan mbo'ers groen: van alle mbo'ers ziet 49 procent goede carrièremogelijkheden.

Degenen die werkzaam zijn in middelbare beroepen en afgestudeerd op niveau 4 zijn wat dit betreft aanzienlijk optimistischer dan degenen in lagere beroepen. Opvallend is verder dat met name degenen wier intredefunctie op het niveau van de genoten mbo-opleiding ligt aanzienlijk vaker carrièreperspectieven zien. Of de functie waarin men werkzaam is overeenkomt met de opleidingsrichting is daarvoor veel minder relevant. Het opleidingsniveau in combinatie met een daarbij passend functieniveau lijkt de beste opstap voor een (verdere) carrière, althans in de ogen van betrokkenen zelf.

Doorstudeerders: vervolgonderwijs en aansluiting

Vervolgopleidingen van doorstudeerders

Doorstudeerders na diplomering in een mbo-groen opleiding bestaan voor 60 procent uit zogenaamde 'opstromers' binnen het mbo; uiteraard gaat het daarbij meestal om gediplomeerden op niveau 1, 2 of 3. Bijna 40 procent van de mbo'ers groen die doorstuderen stroomt door naar het hbo, nagenoeg allemaal gediplomeerden op niveau 4.
In vergelijking met het gehele mbo ligt bij de doorstudeerders van mbo-groen het aandeel 'opstromers' iets hoger (58% versus 55%) en het aandeel doorstromers naar het hbo lager (38% versus 44%).

Opvallend is dat van de doorstudeerders 'slechts' iets meer dan de helft doorstroomt binnen de groene opleidingskolom op mbo- dan wel hbo-niveau, ruim 40 procent stroomt door naar een niet-groene opleiding. Mbo-groen gediplomeerden op niveau 4 die doorstuderen doen dat voor ongeveer de helft in het groene hbo en voor de andere helft in niet-groen hbo.

Vervolgopleidingen en aansluiting

Ruim twee derde van de doorstudeerders noemt de aansluiting tussen de gevolgde mbo-groen opleiding en het vervolgonderwijs redelijk of goed, en (bijna) eenderde noemt die matig of slecht. In vergelijking met het gehele mbo hebben mbo'ers groen daarover iets minder vaak een (heel of gematigd) positief oordeel (70% versus 75%).

Het is met name de aansluiting op hbo-opleidingen die vaak – door ruim 40 procent van de doorstromers naar het hbo – matig of slecht genoemd wordt. Dat geldt in even sterke mate voor de aansluiting op hbo-groen als voor de aansluiting op hbo-niet groen. Doorstromers naar het hbo missen diepgang en een voldoende moeilijkheidsgraad. Doorstudeerders van de opleidingsrichtingen Dier en Plant zijn wat dit betreft het meest negatief.

De ‘opstroom’ binnen mbo-groen ziet er wat dit betreft beter uit. Ruim de helft van de ‘opstromers’ naar een hoger opleidingsniveau binnen mbo-groen vindt de aansluiting vanuit het lagere mbo-niveau goed, nog geen 15 procent vindt die aansluiting matig of slecht. De mbo-groen opleiding is qua diepgang en moeilijkheidsgraad het meest op maat voor ‘opstromers’ van lagere naar hogere niveaus binnen mbo-groen. Opstromers binnen de opleidingsrichting Plant uitgezonderd signaleren zij weinig aansluitingsproblemen bij de overgang van het ene naar het andere niveau. De aansluiting tussen mbo-groen en mbo-niet-groen wordt veel vaker als problematisch beschouwd.

De waardering van mbo-groen

Mbo-groen als basis voor vervolg

Mbo-groen gediplomeerden zijn in het algemeen vrij sceptisch over de vraag of hun mbo-opleiding een goede basis biedt voor het vervolgtraject daarna. Niet veel meer dan een derde (37%) vindt mbo-groen een goede basis om te starten op de arbeidsmarkt, niet veel meer dan de helft (51%) om zijn kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen en ook niet veel meer dan de helft als leverancier van bruikbare kennis(theorie) in het beroep. Ook op dit punt zijn er verschillen tussen mbo-groen en het gehele mbo: van àlle mbo’ers vindt 47 procent hun opleiding een goede basis om te starten op de arbeidsmarkt en vindt 61 procent hun opleiding een goede basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen.
Er zijn nauwelijks verschillen tussen degenen die vanuit mbo-groen zijn gaan werken en de doorstudeerders.

Diepgang en moeilijkheidsgraad

In het algemeen constateren mbo’ers groen vaak te weinig diepgang (39%) en een te lage moeilijkheidsgraad (44%).
Op alle indicatoren uit het onderzoek die naar de moeilijkheidgraad van de opleiding verwijzen scoort mbo-groen systematisch iets lager dan het mbo als geheel: minder vaak uitdagend (27% versus 33%), minder vaak docenten die streng zijn in de beoordeling (12% versus 18%), minder vaak zeer pittige examens (20% versus 25%), minder vaak een opleiding die uitdagend is qua niveau (27% versus 33%) en vaker een opleiding die te gemakkelijk is (44% versus 40%) en een opleiding met te weinig diepgang (39% versus 36%).

Met name mbo’ers groen die afkomstig zijn van de opleidingsniveaus 3 en 4 constateren te weinig diepgang en een te lage moeilijkheidsgraad. Het sterkst geldt dit dus voor degenen van opleidingsniveau 4 die doorstuderen in het hbo, of het nu groen hbo of niet-groen hbo betreft. Van de doorstudeerders binnen het mbo vinden ook degenen met een vervolgopleiding in het niet-groene mbo vaak te weinig diepgang en een te lage moeilijkheidsgraad in hun mbo-groen opleiding.

Voor de werkenden geldt dat met name zij die werkzaam zijn in de landbouw/bosbouw/visserij en ook – in wat mindere mate – zij die in de groot- en detailhandel werkzaam zijn, het vaakst te weinig diepgang in de mbo-groen opleiding constateren. Degenen die in de groot- en detailhan-

del werken vinden hun mbo-groen opleiding bovendien vaak te theoretisch. Er zijn wat dit betreft geen grote verschillen tussen degenen die werkzaam zijn in een lager en in een middelbaar beroep.
Wel blijken zij die werken in het midden- en kleinbedrijf vaker een gebrek aan diepgang en een te lage moeilijkheidsgraad te constateren dan degenen in grotere bedrijven.

Begeleiding en lesgeven op school

Over de hele linie blijkt men het vaakst ontevreden over de studiebegeleiding in mbo-groen, de manier waarop leraren les geven en/of de studie- en beroepenvoorlichting. Bovendien komt mbo-groen er wat genoemde punten betreft in vergelijking met het gehele mbo iets minder vaak positief vanaf: over de studiebegeleiding is 32 procent tevreden (versus 39% van alle mbo'ers), over de manier waarop leraren les geven 39 procent (versus 43% van alle mbo'ers) en over de voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden 28 procent (versus 34% van alle mbo'ers).

Het zijn met name doorstudeerders onder de mbo'ers groen die hun onvrede over deze punten concreet naar voren brengen. Een uitzondering hierop vormt de manier waarop leraren les geven: werkenden zijn hierover ongeveer even vaak ontevreden als doorstudeerders.

Gediplomeerden in de opleidingsrichting Dier zijn het vaakst ontevreden over aspecten die te maken hebben met de studiebegeleiding en met de beroepskeuze- en studievoorlichting. Gediplomeerden in de opleidingsrichting Bloemen en tuincentrum het vaakst over de inhoud van de vakken die zijn aangeboden.

In vergelijking met genoemde aspecten van de opleiding kijken mbo-groen gediplomeerden anderhalf jaar na afstuderen het vaakst tevreden terug op de sfeer op school en op materiële faciliteiten (zoals bibliotheek, mediatheek en ict-voorzieningen).

Begeleiding tijdens bpv

Een apart punt van aandacht is de bpv-periode die men tijdens de mbo-groen opleiding gevolgd heeft. Het vinden van een bpv-plaats bleek voor verreweg het merendeel geen probleem te hebben opgeleverd en ook de inhoud van de bpv-plaats is niet als problematisch ervaren. Opvallend is dat nog geen derde tevreden is over de bpv-begeleiding vanuit de school. Tweederde zegt wel tevreden te zijn over de bpv-begeleiding vanuit het bedrijf.
Het aandeel dat tevreden is over de bpv-begeleiding vanuit het bedrijf komt overeen met dat van alle mbo'ers, het aandeel dat tevreden is over de bpv-begeleiding vanuit school ligt bij mbo'ers groen (nog) beduidend lager dan bij alle mbo'ers (29% versus 41%).

Leerpunten voor beleid en praktijk

De belangrijkste conclusies van het onderzoek zijn puntsgewijze samengevat in hoofdstuk 8. Het geheel overziend leiden deze tot de slotsom dat afgaande op het oordeel van ex-studenten anderhalf jaar na afstuderen mbo-groen het intern goed voor elkaar heeft voor zover dat de interne 'opstroom', de sfeer op school en de beschikbare materiële faciliteiten betreft. Maar met

name de relatie met haar externe omgeving (bedrijfsleven en vervolgonderwijs buiten mbo-groen) laat te wensen over.
Naar aanleiding daarvan zijn de volgende leerpunten voor beleid en praktijk geformuleerd:

- koester de verworvenheden van mbo-groen;
- leg in de opleidingen de lat hoger en werk bovendien aan verbetering van de studiebegeleiding;
- versterk de aandacht voor studie- en beroepskeuzevoorlichting;
- intensiveer de contacten en samenwerking met het relevante bedrijfsleven;
- speel in op branche-doorsnijdende ontwikkelingen, juist vanuit innovatie-perspectief;
- heb ook oog voor de betekenis van mbo-groen voor de ‘onderkant’ van het opleidingsgebouw in relatie met de arbeidsmarkt.

1 Inleiding

De aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt is van oudsher een centraal aandachtspunt voor beleid en praktijk. Onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen is de afgelopen jaren de arbeidsmarktrelevantie van beroepsopleidingen toenemend van belang geworden. Tengevolge daarvan is in beleid en praktijk de behoefte gegroeid aan valide en betrouwbare informatie over de aansluitingsproblematiek. Dat geldt ook voor het groene beroepsonderwijs.

Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) is gestart met een meerjarig onderzoeksprogramma dat voor het groene beroepsonderwijs in die behoefte dient te voorzien. Dat onderzoeksprogramma moet leiden tot een robuust en voor beleid en praktijk functioneel informatiesysteem over de aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt.

Het programma omvat onderzoek onder schoolverlaters van het groene beroepsonderwijs naar intredeposities na diplomering, onderzoek naar het vervolg van hun loopbaan op de arbeidsmarkt en in het vervolgonderwijs, en onderzoek naar ontwikkelingen aan de vraagkant van de arbeidsmarkt. Het research Centrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) te Maastricht, het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA) te Nijmegen en het Kenniscentrum bedrijfsleven beroepsonderwijs voor natuur, voedsel en leefomgeving (Aequor) te Ede geven in onderlinge afstemming invulling aan dit onderzoeksprogramma. In het kader van de zogenaamde Bve-monitor verzamelt ROA informatie over de positie van schoolverlaters anderhalf jaar na diplomering, onder meer van het groene onderwijs. Mede op basis daarvan maakt KBA verdiepende analyses van de intredeposities van gediplomeerden in het groen en verzamelt informatie over hun verdere loopbaan op de arbeidsmarkt en in vervolgonderwijs. Aequor verzamelt periodiek gegevens over ontwikkelingen aan de vraagkant van de arbeidsmarkt.
De aandacht van het onderzoeksprogramma richt zich vooralsnog primair op het mbo.

Het nu voorliggende rapport vormt een belangrijke bouwsteen in dit onderzoeksprogramma. Het betreft de resultaten van de verdiepende analyse van de intredeposities anno 2010 van degenen die anderhalf jaar daarvoor gediplomeerd zijn in een mbo-groen opleiding.

De analyses zijn gebaseerd op de door ROA in het kader van de Bve-monitor verzamelde gegevens over gediplomeerde mbo'ers groen. Het rapport kan beschouwd worden als een specifiek op het groene mbo gerichte verdieping van de algemene – ook voor andere mbo-sectoren geldende – ROA-publicatie 'Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2010'.

De verdere opbouw van dit rapport is als volgt. Eerst wordt ingegaan op de samenstelling van de onderzoekspopulatie, inclusief de vraag in hoeverre mbo'ers-groen na diplomering vervolgonderwijs zijn gaan volgen dan wel de arbeidsmarkt hebben betreden *(hoofdstuk 3)*. Vervolgens wordt *(hoofdstuk 4)* uitgebreid aandacht besteed aan de intredefuncties van gediplomeerde mbo'ers groen die zijn gaan werken en hoe zij aankijken tegen hun verdere loopbaanontwikkeling. Het hoofdstuk daarna *(hoofdstuk 5)* is gewijd aan degenen die na diplomering in mbo-

groen vervolgonderwijs zijn gaan volgen. Daaropvolgend wordt ingegaan op de waardering door betrokkenen – zowel werkenden als doorstudeerders – van de door hen gevolgde groene mbo-opleiding *(hoofdstuk 6)*.
Om de positie van mbo-groen binnen het gehele mbo te kunnen duiden, wordt in een apart hoofdstuk *(hoofdstuk 7)* op kernpunten een vergelijking gemaakt tussen de gediplomeerde mbo'ers groen en die van alle gediplomeerde mbo'ers.
Het rapport besluit met de belangrijkste conclusies en een beschouwing *(hoofdstuk 8)*, die zich concentreert op aangrijpingspunten voor beleid en praktijk en een aantal methodische aandachtspunten.

2 Vraagstelling en opzet van het onderzoek

Achtergrond

Voor het landelijk beleid (primair van het Ministerie EL&I, de Groene KennisCoöperatie, de AOC-Raad en Aequor) en ook voor het werkveld (primair van aoc's, concrete opleidingen en sociale partners op landelijk en lokaal niveau) is systematisch inzicht in de aansluiting tussen het groene mbo-onderwijs en de arbeidsmarkt van groot belang. Het biedt aangrijpingspunten voor bevestiging dan wel aanpassing van beleidsstrategieën en aanwijzingen voor concrete verbeterpunten in de aansluiting tussen groen beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt.

De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een veelvormig vraagstuk. Met de start van het in hoofdstuk 1 gememoreerde onderzoeksprogramma wordt beoogd om systematisch empirische informatie te genereren die laat zien wat de prestaties van groene mbo-opleidingen op de arbeidsmarkt zijn, met andere woorden wat hun externe rendement is[2]. Centrale elementen van dat externe rendement hebben betrekking op de intredepositie van schoolverlaters van mbo-groen, de ontwikkeling van die intredepositie door de jaren heen tengevolge van veranderingen op de arbeidsmarkt, en de verdere loopbaanontwikkeling van betreffende schoolverlaters. Genoemde elementen komen in het voornoemde onderzoeksprogramma alle successievelijk aan bod. De vraagstelling van dit onderzoek betreft primair de intredepositie anno 2010 van degenen die in het cursusjaar 2008-2009 groene mbo-opleidingen met een diploma hebben verlaten.

Vraagstelling van dit onderzoek

Kernvraag van het onderzoek is waar gediplomeerden van mbo-groen terecht komen zo'n anderhalf jaar nadat ze hun mbo-diploma behaald hebben, met name wat hun intredeposities op de arbeidsmarkt en in vervolgonderwijs zijn.

In dit onderzoek naar intredeposities is deze kernvraag concreet uiteengelegd in de volgende vraagstellingen voor onderzoek.

1. In hoeverre zijn gediplomeerde mbo-groen schoolverlaters gaan werken dan wel gaan ze verder met een vervolgopleiding?
2. In welke sectoren en branches komen degenen die gaan werken terecht en welke vervolgopleidingen zijn de doorstudeerders gaan volgen?
3. In hoeverre is voor groene mbo-opleidingen sprake van arbeidsmarktdiscrepanties?
4. Hoe zit het met de kwalitatieve aansluiting tussen de genoten groene mbo-opleiding en de intredefuncties waarin de gediplomeerden zijn geland?
5. Wat verwachten gediplomeerden zelf van hun toekomstige beroepsloopbaan?

2 Voor systematische informatie over het interne rendement zie de mbo-benchmark die periodiek door de MBO-Raad wordt gepubliceerd, met daarin tevens gegevens over het interne rendement van aoc's en groene mbo-opleidingen. Vgl. voor de meest recente uitgave: MBO-Raad/KBA (2011), Benchmark middelbaar beroepsonderwijs 2010. Bouwsteen succes. Sectorrapportage, Woerden: MBO-Raad.

6. Hoe ervaren gediplomeerden de voorbereiding van hun mbo-groen opleiding op hun intredefunctie en op hun vervolgstudie?
7. In hoeverre is er sprake van verschillen tussen onderscheiden afstudeerrichtingen i.c. opleidingen binnen mbo-groen en tussen verschillende groepen mbo-groen gediplomeerden?

Opzet van het onderzoek

De gegevens uit het onderzoek zijn ontleend aan het databestand van de Bve-monitor, een meting die het ROA in het kader van haar School Informatie Systeem (SIS) jaarlijks verricht onder gediplomeerde schoolverlaters van het mbo[3]. Als onderdeel daarvan vindt jaarlijks onder meer een enquête plaats onder circa 20 procent van alle gediplomeerde schoolverlaters van mbo-groen[4]. Het databestand van de Bve-monitor 2010 betreft de enquête die eind 2010 is gehouden onder in het schooljaar 2008-2009 gediplomeerden van mbo-groen, dat wil zeggen ongeveer anderhalf jaar na hun afstuderen. De in de enquête gebruikte vragenlijst voor mbo-groen is op hoofdlijnen identiek aan de vragenlijst die ook voor de niet-groene sectoren in het mbo is gebruikt, en op een beperkt aantal punten nader toegespitst voor mbo-groen. Ten behoeve van het onderhavige onderzoek zijn de gegevens uit de Bve-monitor verdiepend en gespecificeerd geanalyseerd voor mbo-groen gediplomeerden.

Steekproef, respons en onderzoekspopulatie

De gehele populatie van in het schooljaar 2008-2009 gediplomeerden van mbo-groen opleidingen bedroeg volgens DUO-gegevens 8871. Daaruit is door ROA ten behoeve van de Bve-monitor 2010 en steekproef getrokken van 2521. De respons van mbo-groen gediplomeerden op de enquête bedroeg 646 (26%)[5]. De respons van 646 is de onderzoekspopulatie waarop het vervolg van dit rapport betrekking heeft. Overzicht 2.1 laat zien hoe deze respons zich naar leerweg en geslacht verhoudt tot de totale populatie van in schooljaar 2008-2009 gediplomeerden van mbo-groen opleidingen.[6]

Overzicht 2.1 – Respons en gehele populatie naar leerweg en geslacht: percentages

	BOL			BBL			BOL + BBL		
	man	vrouw	totaal (N=100%)	man	vrouw	totaal (N=100%)	man	vrouw	totaal (N=100%)
Gehele populatie	41	59	4360	75	25	4511	58	42	8871
Respons[1]	42	58	394	75	25	252	54	46	646

3 Vgl. de ROA-publicaties “Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt”.
4 Mbo-instellingen i.c. aoc’s wordt de mogelijkheid geboden om naast deze 20 procent – basissteekproef ook alle andere gediplomeerde schoolverlaters van hun instelling in de enquête te betrekken. In de Bve-monitor 2010 is dit daadwerkelijk gebeurd voor één aoc.
5 Ter vergelijking: de respons op de Bve-monitor 2010 bedroeg voor het hele mbo 22% (vgl. ROA, Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2010, Statistisch bijlage).
6 ROA gebruikt in haar analyses weegfactoren en wel voor het totale mbo, zonder daarbij apart te wegen op de dimensie opleidingssector. Om vertekening ten gevolge daarvan te vermijden zijn in de analyses voor het onderhavige rapport geen weegfactoren gehanteerd.

Overzicht 2.1 laat zien dat afgaande op de vergelijking naar leerweg en geslacht de onderzoekspopulatie beschouwd kan worden als een representatieve afspiegeling van de gehele populatie van in het schooljaar 2008-2009 gediplomeerden van mbo-groen opleidingen, zij het dat het aandeel vrouwen licht is oververtegenwoordigd. Alvorens in volgende hoofdstukken in te gaan op de intredeposities van deze groep op de arbeidsmarkt en in vervolgonderwijs, wordt ze in het navolgende hoofdstuk eerst nader getypeerd naar een aantal opleidings- en persoonskenmerken.

3 Samenstelling van de onderzoekspopulatie

Het aantal gediplomeerden van mbo-groen waarop dit rapport betrekking heeft bedraagt 646. Inzicht in de samenstelling van de onderzoekspopulatie is van belang voor een correcte interpretatie van de onderzoeksresultaten die in navolgende hoofdstukken gepresenteerd worden. In dit hoofdstuk wordt de onderzoekspopulatie eerst getypeerd naar een aantal opleidingskenmerken (paragraaf 3.1) en vervolgens naar een aantal persoonskenmerken (paragraaf 3.2). Het hoofdstuk besluit met een antwoord op de vraag wat betrokkenen direct na afronding van hun mbo-groen opleiding zijn gaan doen: doorstuderen of werken (paragraaf 3.3).

3.1 Opleidingskenmerken

Overzicht 3.1 laat zien dat een grote meerderheid van de onderzoekspopulatie afgestudeerd is in de *opleidingsrichtingen* Dier (35%) of Groene ruimte en milieu (35%). 17 procent heeft de opleidingsrichting Plant gevolgd, 11 procent de opleidingsrichting Bloemen en tuincentrum, en 2 procent de opleidingsrichting Voedsel. In de navolgende hoofdstukken wordt aangegeven waar betrokkenen anderhalf jaar na diplomering zijn ‘geland’.

In de grote opleidingsrichtingen Dier en Groene ruimte en milieu blijken bepaalde opleidingen (of specialisaties) in sterke mate het beeld te bepalen. Bij de *opleidingsrichting Dier* blijkt het in meer dan de helft van de gevallen te gaan om de opleiding Dierverzorging, op grote afstand gevolgd door de opleiding Dierenarts en de opleiding Dierhouderij, en op nog grotere afstand door de opleiding Veehouderij en de opleiding Paardenhouderij en paardensport. Bij de opleidingsrichting *Groene ruimte en milieu* gaat het in bijna alle gevallen om de opleiding Groene ruimte, de opleiding Milieutoezicht herbergt slechts een zeer beperkt aantal respondenten.

Overzicht 3.1 – Verdeling onderzoekspopulatie over opleidingsrichtingen (abs. aantallen en percentages)

	abs.	%
Voedsel	**11**	**2**
Dier	**226**	**35**
waarvan:		
• Veehouderij	15	2
• Dierhouderij	29	4
• Paardenhouderij en paardensport	11	2
• Dierverzorging	131	21
• Dierenassistent	40	6
Plant	**111**	**17**
waarvan:		
• Plantenteelt	82	13
• Handel en logistiek	26	4
• Biologisch-dynamische landbouw	3	0
Groene ruimte en milieu	**224**	**35**
Bloemen en tuincentrum	**74**	**11**
Totaal	**646**	**100**

Wat *leerweg* betreft blijkt 61 procent van de onderzoekspopulatie een bol-opleiding gevolgd te hebben en 39 procent een bbl-opleiding.
Wat *opleidingsniveau* betreft heeft de overgrote meerderheid met de diplomering in mbo-groen een startkwalificatie: bijna tweederde heeft met succes een opleiding op niveau 3 (26%) of op niveau 4 (36%) voltooid, en ruim een kwart (27%) op niveau 2. 12 procent heeft geen startkwalificatie maar een mbo-groen diploma op niveau 1.

Kijkend naar de grote opleidingsrichtingen hebben bijna alle afgestudeerden (90%) in de opleidingsrichting Dier een bol-opleiding genoten, merendeels op niveau 4. Groene ruimte en milieu – de andere grote opleidingsrichting – kent een qua leerweg volstrekt andersoortige groep afgestudeerden. Bijna tweederde (61%) van degenen die afgestudeerd zijn in Groene ruimte en milieu heeft een bbl-opleiding gevolgd, merendeels op opleidingsniveau 1 of opleidingsniveau 2. Overzicht 3.2 geeft in absolute aantallen de samenstelling van de onderzoekspopulatie, gecombineerd naar de kenmerken opleidingsrichting, leerweg en opleidingsniveau.

Overzicht 3.2 – Onderzoekspopulatie naar opleidingsrichting, leerweg en niveau (abs. aantallen)

		Opleidingsrichting					
		Voedsel	Dier	Plant	Groene ruimte en milieu	Bloemen- en tuincentrum	Totaal
Leerweg	**Opleidingsniveau**						
BOL	niveau 1				8		8
	niveau 2	1	31	14	15	13	74
	niveau 3		49	20	18	19	106
	niveau 4	2	123	18	46	17	206
BBL	niveau 1		1	8	58		67
	niveau 2	2	7	36	44	9	98
	niveau 3	5	9	9	22	14	59
	niveau 4	1	6	6	13	2	28
Totaal		11	226	111	224	74	646

3.2 Persoonskenmerken

Niet alleen opleidingskenmerken kunnen van belang zijn voor intredeposities van gediplomeerde groen-mbo'ers, ook persoonskenmerken kunnen een rol spelen. In het onderzoek is informatie beschikbaar over het geslacht, de leeftijd en de etnische herkomst van betrokkenen.

Overzicht 3.3 laat zien dat de onderzoekspopulatie voor iets meer dan de helft uit mannen (54%) bestaat en voor bijna driekwart uit jongeren t/m 23 jaar (73%); slechts 8 procent is van allochtone herkomst, 4% is niet-westers allochtoon[7].

7 Het mbo-groen kent in vergelijking met andere mbo-sectoren relatief weinig allochtone deelnemers. In het schooljaar 2009-2010 ging het om 9 procent allochtone deelnemers in mbo-groen versus 26 procent in het totale mbo. Zie:
- Aequor (2011), Onderwijscijfers mbo voedsel, natuur en leefomgeving 2010-2010, Ede: Aequor.
- MBO-Raad/KBA (2011), Benchmark middelbaar beroepsonderwijs 2010. Bouwsteen succes. Sectorrapportage, Woerden: MBO-Raad.

Overzicht 3.3 – Verdeling onderzoekspopulatie naar respectievelijk geslacht, leeftijd en etnische herkomst (abs. aantal en percentages)

		aantal	%
Geslacht	Man	352	54
	Vrouw	294	46
Leeftijd*	t/m 21 jaar	324	50
	22-23 jaar	150	23
	24-29 jaar	54	9
	30-39 jaar	43	7
	40 -64 jaar	74	11
Etniciteit	Westerse allochtoon	25	4
	Niet-westerse allochtoon	24	4
	Autochtoon	597	92
Totaal		646	100

Degenen die afgestudeerd zijn in de opleidingsrichting Dier bestaan voor ruim driekwart uit vrouwen, gediplomeerden in de richting Plant voor ruim driekwart uit mannen. Ook gediplomeerden in de opleidingsrichting Groene ruimte en milieu bestaan voor verreweg het grootste deel (87%) uit mannen. Er is met andere woorden duidelijk sprake van een sekse-specifieke verdeling naar opleidingsrichting. Overzicht 3.4 (bijlagen) laat dit zien.

Opvallend gegeven is dat gediplomeerden van de relatief omvangrijke studierichtingen Groene ruimte en milieu en Plant voor circa eenvijfde (resp. 21% en 17%) bestaan uit personen van 40 jaar of ouder.
Wanneer gekeken wordt hoe de verdeling over leeftijdscategorieën per leerweg is, blijkt het vooral de bbl te zijn die relatief grote aantallen ‘ouderen’ herbergt: van de in de bbl opgeleiden blijkt 45 procent 30 jaar en ouder, en 28 procent zelfs 40 jaar en ouder (zie ook overzicht 3.5, bijlage)[8.] Afgestudeerden van de bol zijn anderhalf jaar na diplomering bijna allen 23 jaar of jonger. We kunnen met andere woorden tot op zekere hoogte spreken van een leeftijdsspecifieke verdeling naar leerweg, met de kanttekening dat binnen de groep bbl-afgestudeerden de verdeling jong-oud ongeveer fifty-fifty is.

8 Van één van de betrokken aoc’s neemt wat dit betreft duidelijk een uitzonderingspositie in. Van dit aoc (aoc-4) blijkt zelfs 49 procent van de via de bbl gediplomeerden 40 jaar of ouder, voor de andere aoc’s ligt dit tussen 20 en 25 procent.

3.3 Werken of doorstuderen

Anderhalf jaar na afstuderen blijkt 54 procent van de mbo-groen gediplomeerden te werken en 41 procent volgt een vervolgopleiding: 23 procent volletijds en 18 procent duaal. 6 procent zegt wat anders te zijn gaan doen. Dit verschilt nauwelijks van de situatie direct na afstuderen: slechts 4 procent is direct aan een vervolgopleiding begonnen en blijkt na anderhalf jaar te werken, voor 3 procent geldt het omgekeerde. Nog geen 13 procent is na afronding van de mbo-groen opleiding werkloos geweest, 6 procent niet langer dan drie maanden.

Overzicht 3.6 (bijlage) geeft een beeld van de situatie (werk of vervolgopleiding) anderhalf jaar na diplomering voor naar opleidings- en persoonskenmerken onderscheiden groepen. Gediplomeerden van de opleidingsrichting Dier (45%) en van de opleidingsrichting Bloemen en tuincentrum (48%) zijn na hun mbo-groen opleiding vaker gaan studeren dan gediplomeerden van de opleidingsrichting Groene ruimte en milieu (36%) en de opleidingsrichting Plant (36%).
Zoals te verwachten is, blijken bol-gediplomeerden (51%) veel vaker dan bbl-afgestudeerden (23%) na diplomering een vervolgopleiding te zijn gaan volgen. Bovendien gaat dat bij 35 procent van de bol-gediplomeerden om een volletijds opleiding, terwijl slechts 3 procent van de bbl-gediplomeerden een volletijdsopleiding is gaan volgen. Van de bol-ers blijkt 43 procent na anderhalf jaar te werken en van de bbl-ers 71 procent.

Zoals ook te verwachten was zijn op niveau 4 gediplomeerden vaker gaan doorstuderen dan gediplomeerden van lagere opleidingsniveaus. Ook van de lagere opleidingsniveaus is nog een behoorlijk aantal gaan doorstuderen. In hoofdstuk 5 wordt duidelijk dat dit merendeels ‘opstromers’ binnen het mbo betreft.

Van de categorie ‘ouderen’ (ouder dan 30 jaar, en met name degenen ouder dan 40 jaar) is na hun mbo-groen diploma een behoorlijk aantal noch gaan werken noch gaan doorstuderen, maar iets ‘anders’ gaan doen.

Het navolgende hoofdstuk 4 concentreert zich op de intredefuncties van degenen die anderhalf jaar na hun afstuderen minstens 12 uur per week werken (n=369). Het daaropvolgende hoofdstuk 5 is geheel gewijd aan degenen die met een vervolgopleiding bezig zijn of zijn geweest in de anderhalf jaar na diplomering (n=253) [9].

9 Er zit overlap (n=84) tussen deze twee groepen. Tweederde van deze 84 respondenten geeft aan anderhalf jaar na diplomering meer dan 12 uur per week te werken én een vervolgopleiding te volgen. De rest geeft aan anderhalf jaar na diplomering meer dan 12 uur per week te werken. De laatste groep is inmiddels gestopt met de vervolgopleiding of voelt zich dermate meer verbonden met het werk dan met de vervolgopleiding dat ze ingevuld heeft op dat moment vooral te werken.

4 Intredefuncties van werkenden

Conform de ROA-definitie in de Bve-monitor worden als werkenden gedefinieerd diegenen die ten tijde van het onderzoek – dus anderhalf jaar na afstuderen – minimaal 12 uur per week betaald werk hebben en die niet voltijds studeren. Dit betreft 369 respondenten uit het onderzoek. Dit hoofdstuk behandelt hun intredefuncties anderhalf jaar na afstuderen.

Eerst wordt ingegaan op de vraag in welke segmenten van de arbeidsmarkt mbo-groen gediplomeerden na anderhalf jaar terecht gekomen zijn (paragraaf 4.1). Daarna wordt aandacht besteed aan de aansluiting tussen deze intredefuncties en de door hen gevolgde mbo-groen opleiding (paragraaf 4.2). Tenslotte komt de vraag aan de orde hoe zij zelf aankijken tegen hun verdere loopbaanontwikkeling (paragraaf 4.3).

4.1 Intrede-segmenten op de arbeidsmarkt

Mbo-groen gediplomeerden uit 2010 blijken anderhalf jaar na afstuderen uitgewaaierd te zijn over een breed spectrum van verschillende arbeidsmarktsegmenten. We typeren deze aan de hand van de sectoren/branches en soorten functies waarin zij terechtgekomen zijn.

4.1.1 Sectoren en branches

Overzicht 4.1 (bijlage) geeft een breed geschakeerd beeld van sectoren en branches waar mbo-groen gediplomeerden een eerste baan hebben gevonden. Voor de indeling van sectoren en branches is de indeling gehanteerd die ook door het CBS (SBI 2008) wordt gebruikt. Relatief gezien blijken successievelijk de volgende CBS-sectoren en branches voor de starters uit mbo-groen het meest ‘populair’:

- *Groot- en detailhandel:* 20 procent vindt hun eerste baan in deze sector. De branche ‘winkels in overige artikelen’ steekt er daarbij met 14 procent uit.
- *Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening: eveneens* 20 procent vindt in deze sector hun eerste baan. De branche ‘landschapsverzorging’ domineert hier met 16 procent. Hieronder ressorteren ook hoveniersbedrijven (die door het CBS niet als aparte branche wordt onderscheiden).
- *Landbouw, bosbouw en visserij:* hier vindt 17 procent de eerste baan, met een zekere spreiding over de branches dienstverlening voor de landbouw (inclusief behandeling van gewassen en zaden na de oogst) met 7 procent, teelt van eenjarige gewassen (3%), teelt van sierplanten (3%) en fokken en houden van dieren (2%).
- *Industrie:* is voor 10 procent de sector van de eerste baan, met een groot aandeel voor de branche ‘vervaardigen van overige goederen’, concreet de sociale werkvoorziening (7%).

Deze vier sectoren herbergen dus in totaal ongeveer tweederde van alle werkende mbo-groen gediplomeerden. Eenderde spreidt zich over een diversiteit van andere sectoren en branches.

Nadere analyse op de specifieke branches waarin de starters terecht gekomen zijn laat zien dat er grosso modo onderscheid gemaakt kan worden tussen ‘groene’ en ‘niet-groene’ branches. Om deze analyse mogelijk te maken zijn de branches (bedrijfsgroepen) uit de SBI-2008 van het CBS gekarakteriseerd naar wel of niet herkenbaar als ‘groene sector’ [10]. Op grond daarvan blijkt 65 procent werkzaam in een groene sector, en 35 procent in een niet-groene sector.

4.1.2 Beroepsgroepen

De sector waarin iemand werkzaam is zegt niet alles over de functie die hij daarbinnen uitoefent. Daarom is aan betrokkenen ook gevraagd naar de functie die zij uitoefenen. Deze functies zijn ingedeeld naar beroepsgroepen zoals het CBS die hanteert. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen elementaire beroepen, lagere beroepen, middelbare beroepen en hogere beroepen[11].
Overzicht 4.2 (bijlage) geeft een beeld van de beroepen waarin mbo-groen gediplomeerden anderhalf jaar na diplomering werkzaam zijn. Ook naar beroepsgroep treffen we een breed geschakeerd beeld aan. Relatief gezien blijken intredefuncties van mbo-groen gediplomeerden successievelijk het vaakst voor te komen in de volgende beroepsgroepen:

- *Lagere beroepen* (54%), waarbij agrarische arbeiders (26%), verkopers (12%) en bouwvakkers (7%) het meest voorkomen. Concreet gaat het bij:
  - agrarische arbeiders met name om arbeiders groen-/terreinverzorging (14%), arbeiders-tuinbouw (5%) en arbeidersveeteelt (3%);
  - verkopers met name om winkelbedieners/marktverkopers (7%) en bloemschikkers/-verkopers (5%), en
  - bouwvakkers met name om algemeen onderhoudsman/hovenier (6%).
- *Middelbare beroepen* (38%), waarbij agrarische vakhoofden (10%), agrarische vakkrachten (8%), en verplegenden/doktersassistenten (6%) het meest voorkomen. Concreet gaat het bij:
  - agrarische vakhoofden vooral om bedrijfshoofden van kleine tuinbouw-, hoveniers-, akkerbouw-, (pluim)veehouderij-bedrijven (samen 7%);
  - agrarische vakkrachten vooral om een spreiding over een verscheidenheid van beroepen als bloemschikkers/bloemsierkunstenaar (2%), dierenverzorger dierentuin (2%) en chef plantsoenendienst/opzichter tuinonderhoud (2%);
  - verplegenden/doktersassistenten vooral om dierenartsassistenten (3%).

Mbo-groen gediplomeerden komen slechts sporadisch in elementaire (7%) en in hogere beroepen terecht (1%).

Overzicht 4.3 geeft weer in welke combinatie van sector/branche en beroepsgroep de gediplomeerden anderhalf jaar na diplomering werkzaam zijn. Alleen de vier sectoren/branches waarin de meeste gediplomeerden werkzaam zijn zijn apart weergegeven. Hieruit blijkt dat gediplomeerden die werkzaam in de ‘groot- en detailhandel’ en in de ‘industrie’ relatief vaak een beroep op elementair of lager niveau uitoefenen. In de ‘landbouw, bosbouw en visserij’ en ‘overige branches’ zijn ze vaker op middelbaar niveau werkzaam.

10 Dit is grotendeels op face-value gebeurd. De CBS classificatie maakt het onder meer lastig om grensgebieden tussen groen en niet-groen te traceren.
11 Hoewel de CBS-codering (SBC 92) van 20 jaar geleden dateert, wordt aangenomen worden dat deze toch een aardige indicatie geeft van het soort beroep waarin men werkzaam is.

Over alle sectoren/branches heen bezien blijken intredefuncties uit lagere en uit middelbare beroepen overigens vrij gelijkmatig verdeeld over groene en niet-groene sectoren/branches.

Overzicht 4.3 – Werkenden anderhalf jaar na diplomering naar sector/branche en beroepsgroep (percentages)

	Elementaire beroepen	Lagere beroepen	Middelbare beroepen	Hogere beroepen	Totaal (N = 100%)
Groot- en detailhandel	4	72	22	1	67
Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	10	60	28	1	67
Landbouw, bosbouw en visserij	4	56	40	-	57
Industrie	12	64	24	-	33
Overig	6	35	56	3	111
Totaal	7	54	38	1	335

De intredefuncties van betrokkenen kunnen verder als volgt getypeerd worden:

- Verreweg de grootste meerderheid (90%) geeft aan dat ze een vaste baan hebben of een tijdelijke aanstelling met uitzicht op een vaste baan.
- Ruim driekwart (77%) geeft aan dat ze in loondienst zijn, 3 procent is als uitzend-/oproepkracht werkzaam, 3 procent is als zelfstandige en/of freelancer werkzaam, en 2 procent werkt mee in het bedrijf van ouders of partner.
- Ruim een kwart (28%) zegt dat ze een leidinggevende functie hebben.
- Ruim een derde (36%) werkt in een bedrijf met minder dan 10 personen, bijna een derde (31%) in een bedrijf van 10 tot 100 personen, en nog eens eenderde (33%) in een bedrijf met meer dan 100 personen. Naarmate de bedrijven kleiner zijn kunnen ze vaker tot de groene sector gerekend worden.
- Het bruto maandloon bedraagt gemiddeld € 1.383, het gemiddelde uurloon is bruto € 9,24. In bedrijven met minder dan 10 personen is dit gemiddeld € 8,07, in bedrijven van 10 tot 100 personen gemiddeld € 9,12, en in bedrijven met meer dan 100 personen gemiddeld € 10,58. In de industrie wordt gemiddeld het meest verdiend (€ 11,27) en de groot- en detailhandel het minst (€ 7,10).

4.1.3 Intrede-segmenten en opleidingskenmerken

Wat is de bestemming op de arbeidsmarkt van startende mbo-groen gediplomeerden uit de verschillende opleidingsrichtingen en van verschillende opleidingsniveaus? De overzichten 4.4 en 4.5 geven de intredebestemming van de verschillende opleidingsrichtingen.

Overzicht 4.4 – Bestemming naar sector/branche per opleidingsrichting: percentages

Sector/branche:	Totaal	Opleidingsrichting: Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen- en tuincentrum
A. Landbouw, bosbouw en visserij	17	0	20	42	6	3
C. Industrie	10	86	0	10	15	0
G. Groot- en detailhandel, reparatie van auto's	20	14	22	10	2	90
N. Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	20	0	1	13	45	0
Overig	33	0	57	25	32	7
Totaal (n = 100%)	n = 338	n = 7	n = 89	n = 72	n = 130	n = 40

Overzicht 4.5 – Bestemming naar beroepsgroep per opleidingsrichting: percentages

Beroepsgroep:	Totaal	Opleidingsrichting: Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen- en tuincentrum
Elementaire beroepen	7	0	6	10	7	5
Lagere beroepen	54	14	44	49	62	65
Middelbare beroepen	38	86	48	42	29	30
Hogere beroepen	1	0	2	0	2	0
Totaal (n = 100%)	n = 337	n = 7	n = 89	n = 72	n = 129	n = 40

Afgestudeerden in de opleidingsrichting G*roene ruimte en milieu* vinden hun eerste baan voor bijna tweederde (62 procent) in een lager beroep; we vinden ze bovendien voor bijna de helft (45 procent) terug in de sector 'verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening', dat wil zeggen vooral in de branche landschapsverzorging.
Afgestudeerden in de opleidingsrichting *Plant* bekleden hun eerste functie voor ruim tweevijfde (42 procent) in de sector 'landbouw, bosbouw en visserij'; zij komen voor ongeveer de helft terecht in lagere beroepen (49 procent) en voor iets minder dan de helft in middelbare beroepen (42 procent).
Afgestudeerden in de opleidingsrichting *Dier* blijken zich voor meer dan de helft (57 procent) te spreiden over allerhande 'overige sectoren', een vijfde van hen landt in de 'landbouw, bosbouw en visserij' (20 procent) en een vijfde in de groot- en detailhandel (22 procent). Bijna de helft komt in een lager beroep terecht (44 procent) en ongeveer de helft in een middelbaar beroep (48 procent).

Afgestudeerden in de opleidingsrichting *Bloemen en tuincentrum* vinden hun eerste functie voor verreweg het grootste deel in de groot- en detailhandel (90 procent).

Het geheel van intredesectoren/branches overziend blijken met andere woorden afgestudeerden in de opleidingsrichting Dier hun eerste bestemming verreweg het vaakst te vinden in een grote variëteit van sectoren/branches, terwijl het de afgestudeerden in de opleidingsrichting Bloemen en tuincentrum zijn die het vaakst terug te vinden zijn in één –relatief homogene – sector: de groot- en detailhandel. Wèl betreft het bij afgestudeerden in Bloem- en tuincentrum relatief vaker (65 procent) lagere beroepen dan bij afgestudeerden in Dier (44 procent).

De overzichten 4.6 en 4.7 (bijlagen) geven de intredebestemming van de verschillende opleidingsniveaus.
Zoals ook te verwachten was blijkt er een sterk verband tussen *opleidingsniveau* en beroepsgroep. Naarmate men op een hoger niveau afgestudeerd is is de kans om de eerste baan in een middelbare beroepsgroep te vinden groter[12].
Wat de sector/branche betreft vinden gediplomeerden op het hoogste mbo-niveau, *niveau 4,* voor de helft (49 procent) werk in het breed geschakeerde geheel van 'overige sectoren', voor eenvijfde (19%) in de landbouw, bosbouw en visserij en voor nog eens eenvijfde (19%) in de groot- en detailhandel. Gediplomeerden op het laagste mbo-niveau, *niveau 1*, vinden hun eerste baan voor bijna de helft (46 procent) in de 'verhuur van roerende goederen en zakelijke dienstverlening (d.w.z. vooral de landschapsverzorging) en voor bijna een kwart (24 procent) in de 'industrie' (d.w.z. vooral de sociale werkvoorziening).

Het lijkt er met andere woorden op dat de op het hoogste mbo-niveau gediplomeerden hun heil vooral zoeken in een 'functie op niveau' binnen allerhande sectoren/branches, terwijl de op het laagste mbo-niveau gediplomeerden aangewezen zijn op lagere of elementaire beroepen in de landschapverzorging en in de sociale werkvoorziening (of daar al werkzaam waren in het kader van een bbl-traject).

4.2 De aansluiting tussen intrede-functies en mbo-groen

In het voorgaande stond de vraag centraal naar het arbeidsdomein van startende mbo-groen gediplomeerden: in welke sectoren en beroepen zij terecht komen. Daarnaast is uiteraard de vraag van belang in hoeverre hun intredefuncties aansluiten op de mbo-groen opleiding die zij hebben gevolgd: de kwalitatieve aansluiting tussen opleiding en functie.

4.2.1 De aansluiting in het algemeen

Overzicht 4.8 laat zien dat betrokkenen in het algemeen vrij positief oordelen over die aansluiting, maar ook dat het uitmaakt uit welke opleidingsrichting men afkomstig is Meer dan driekwart vindt de aansluiting goed of redelijk, nog geen kwart beoordeelt die als matig of slecht. Met name afgestudeerden in de opleidingsrichting Bloemen en tuincentrum zijn wat positiever over de aansluiting en afgestudeerden in opleiding Dierverzorging wat minder positief.

12 Nb. gediplomeerde groen-mbo'ers vinden we slechts zeer sporadisch terug in hogere beroepen.

Overzicht 4.4 – Aansluiting in het algemeen naar opleidingsrichting: percentages

	Aansluiting in het algemeen:				
	goed	redelijk	matig	slecht	Totaal (= 100%)
Opleidingsrichting					
Voedsel	17	50	-	33	6
Dier	28	46	14	11	97
waarvan:					
• dierverzorging	29	39	18	14	56
• overig	27	56	10	7	41
Plant	25	52	20	3	71
waarvan:					
• plantenteelt	21	57	21	2	53
• overig	39	39	17	6	18
Groene ruimte en milieu	29	49	16	6	134
Bloemen en tuincentrum	29	61	5	5	38
Totaal	28	50	15	7	346

4.2.2 Arbeidsmarktdiscrepanties: de aansluiting naar richting en niveau

Bezien naar de opleidingsrichting die volgens betrokkenen door hun werkgever voor de functie vereist wordt, blijkt het in 61 procent van de gevallen te gaan om de eigen of een verwante opleidingsrichting, in 36 procent wordt geen specifieke opleidingsrichting vereist (in 3% gaat het om een geheel andere richting).
Wat het door de werkgever vereiste opleidingsniveau betreft gaat het in 66 procent om minimaal het eigen opleidingsniveau, terwijl het in 34 procent om een lager dan het eigen opleidingsniveau gaat.

Samen zijn richting en niveau indicatief voor eventuele tussen aanbod en vraag, zogenoemde arbeidsmarktdiscrepanties. De combinatie van de eigen of een verwante opleidingsrichting en het eigen opleidingsniveau kan getypeerd worden als de kern van de opleiding.
Bijna de helft van alle betrokkenen (49%) is werkzaam in een intredefunctie die overeenkomt met de kern van de door hen gevolgde mbo-groen opleiding: hun functie is zowel qua richting als qua niveau passend bij de genoten opleiding: ‘passende aansluiting’. Hun tegenvoeter wordt gevormd door degenen die werkzaam zijn in een functie die geen specifieke opleidingsrichting vereist[13] én op een lager niveau ligt dan dat van hun opleiding (21%): ‘geen aansluiting’.
De intredefuncties van de overigen variëren tussen beide uitersten. 17 procent is werkzaam in een functie op het eigen opleidingsniveau maar van een andere richting (‘richtingsdiscrepantie’) en 13 procent in de eigen of verwante richting maar op een lager niveau (‘niveau discrepantie’).

13 Uitgezonderd 3 procent waarvoor een geheel andere richting vereist is.

Overzicht 4.9 laat zien welke opleidingsrichtingen in mbo-groen voor de intredefuncties van afgestudeerden een ‘passende aansluiting’ realiseren, en voor welke dat in mindere mate of niet het geval is. Opvallend is dat met name degenen die opgeleid zijn in de opleiding Plantenteelt en in de opleiding Dierverzorging er wat negatiever uitspringen dan de rest. Hun intredefuncties laten relatief vaak – noch qua richting noch qua niveau – geen aansluiting met de mbo-groen opleiding zien; in die gevallen lijkt er sprake van ‘ongeschoolde’ functies. Voor de afgestudeerden in de opleiding Dierverzorging geldt overigens ook dat zij relatief vaak terecht komen in functies op hun eigen niveau die niet overeen komt met de opleidingsrichting.

Overzicht 4.9 – Passende aansluiting qua richting en niveau naar opleidingsrichting: percentages

	zelfde richting en zelfde niveau **(passende aansluiting)**	andere richting, zelfde niveau **(richtings-discrepantie)**	zelfde richting, lager niveau **(niveau-discrepantie)**	geen specifieke richting, lager niveau **(geen aansluiting)**	N (=100%)
Opleidingsrichting					
Voedsel	**57**	**0**	**29**	**14**	**6**
Dier	**49**	**21**	**6**	**23**	**97**
waarvan:					
• dierverzorging	46	25	2	28	56
• overige	55	16	13	16	41
Plant	**41**	**20**	**14**	**26**	**71**
waarvan:					
• plantenteelt	44	18	11	27	53
• overige	32	26	21	21	18
Groene ruimte en milieu	**51**	**16**	**14**	**19**	**134**
Bloemen en tuincentrum	**54**	**11**	**22**	**14**	**38**
Totaal	**49**	**17**	**13**	**21**	**346**

Overzicht 4.10 (bijlage) toont een sterk verband tussen opleidingsniveau van de mbo-groen gediplomeerden en de mate waarin sprake is van een passende functie. Naarmate het opleidingsniveau van betrokkenen hoger is, is er vaker sprake van ‘passende aansluiting’. Voor degenen die gediplomeerd zijn op niveau 4 geldt dat bij 60 procent sprake is van een passende aansluiting, voor degenen op niveau 1 slechts bij 27 procent. Van laatstgenoemde categorie blijkt 36 procent een functie te hebben die niet overeenkomt met hun opleidingsniveau én bovendien van een lager niveau is dan hun opleidingsniveau: geen aansluiting.

Interessant is om te traceren in welke sectoren/branches en beroepsgroepen de onderscheiden aansluitingsvarianten met name te vinden zijn. Een passende aansluiting op de gevolgde opleiding wordt het vaakst gevonden in de sectoren/branches ‘advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening’ (concreet vooral veterinaire dienstverlening) en ‘openbaar bestuur overheidsdiensten en verplichte verzekeringen’ (concreet vooral overheidsbestuur op gemeentelijk niveau).

Qua beroepsgroep zien we dat hoe hoger het niveau van het huidige beroep is, des te passender de aansluiting met de gevolgde opleiding is: voor 19 procent van de werkenden met een elementair beroep kan de aansluiting opleiding-beroep passend genoemd worden, tegenover 42 procent van de werkenden met een lager beroep, en 64 procent van de werkenden met een middelbaar beroep.

Het is met name het midden- en kleinbedrijf (tot 100 personen) waar relatief vaak sprake is van een qua richting en niveau passende aansluiting (zo'n 55% versus 37% in bedrijven met meer dan 100 personen).

4.2.3 De aansluiting op specifieke kennis- en vaardigheidsaspecten

Gevraagd in hoeverre de kennis en vaardigheden waarover ze beschikken in hun huidige functie te kort schieten antwoordt ruim de helft (54%) van de gediplomeerden in mbo-groen dat dit (helemaal of bijna) niet het geval is, 10 procent dat dit in (zeer of tamelijk) sterke mate het geval is, de overigen (36%) nemen wat dit betreft een tussenpositie in.

Om zicht te krijgen op waar het dan concreet om gaat is aan betrokkenen een lijst met concrete kennis en vaardigheden voorgelegd. Hun is gevraagd aan te geven:
a) hoe belangrijk elk van deze aspecten is voor het goed uitoefenen van hun functie, en
b) in hoeverre er volgens hun aan deze aspecten in de opleiding meer of minder aandacht had moeten worden besteed.

Overzicht 4.11 (bijlage) laat per aspect de gemiddelde antwoordscores (incl. standaardafwijking = SB) zien. De eerste twee kolommen in dit overzicht betreffen *het belang* dat door betrokkenen aan diverse kennis- en vaardigheidsaspecten worden toegekend voor het goed uitoefenen van hun functie, de laatste twee kolommen of in de opleiding meer of minder aandacht gewenst zou zijn geweest.

Eigenlijk blijkt alleen de beheersing van 'Vreemde talen' voor een goede uitoefening van de functie gemiddeld het meest onbelangrijk. De top-tien van in de functie van gediplomeerden mbo-groen wel belangrijke kennis- en vaardigheidsaspecten wordt ingenomen door de volgende kennis- en vaardigheidsaspecten:
- zelfstandigheid
- nauwkeurigheid/zorgvuldigheid
- werken in teamverband
- vakkennis
- initiatief/creativiteit
- toepassen van kennis en technieken in de praktijk
- aanpassingsvermogen
- oplossen van problemen
- overdragen van kennis
- contractuele vaardigheden.

Het zijn dezelfde kennis- en vaardigheidsaspecten waarvoor volgens de gediplomeerde starters op de arbeidsmarkt in de opleiding gemiddeld ook *meer aandacht gewenst* zou zijn geweest.

Een vijftal kennis- en vaardigheidsaspecten scoort wat dit betreft gemiddeld relatief het hoogst. Deze top vijf voor alle mbo-groen gediplomeerden gezamenlijk bevat de volgende aspecten:

- nauwkeurigheid/zorgvuldigheid;
- vakkennis;
- toepassen van kennis en technieken in de praktijk;
- oplossen van problemen;
- overdragen van kennis.

Overzicht 4.12 laat zien waarin gediplomeerden uit de onderscheiden opleidingsrichtingen verschillen als het gaat om de vraag waarvoor zij in hun opleiding meer aandacht gewenst hadden. Voor een volledig beeld zie overzicht 4.12a in de bijlage.

Overzicht 4.12 – Vaakst genoemde kennis- en vaardigheidsaspecten waarvoor in opleiding meer aandacht gewest is naar opleidingsrichting en opleidingsniveau

	Duidelijk meer aandacht gewenst in opleiding (gem. ≥ score 2.3) voor:
Opleidingsrichting:	
Voedsel	• initiatief/creativiteit (2.3) • toepassen van kennis en technieken in de praktijk (2.3) • inzicht in milieu- en veiligheidsvoorschriften (2.3)
Dier	• toepassen van kennis en technieken in de praktijk (2.3) • zelfstandigheid (2.3) • inzicht in bedrijfsvoering (2.3) • plannen/coördineren/organiseren van activiteiten (2.3) • oplossen van problemen (2.3) • overdragen van kennis (2.3) • contactuele vaardigheden (2.3) • vakkennis (2.3) • nauwkeurigheid/zorgvuldigheid (2.3)
Plant	• toepassen van kennis en technieken in de praktijk (2.3) • oplossen van problemen (2.4) • overdragen van kennis (2.3) • vakkennis (2.3) • nauwkeurigheid/zorgvuldigheid (2.3) • inzicht in milieu en veiligheidsvoorschriften (2.3)
Bloemen- en tuincentrum	• initiatief/creativiteit (2.3) • toepassen van kennis en technieken in de praktijk (2.3) • oplossen van problemen (2.3) • overdragen van kennis (2.4) • vakkennis (2.4) • rekenvaardigheid (2.3)

Vanuit welke intredesegmenten op de arbeidsmarkt vinden mbo-groen gediplomeerden anderhalf jaar na afstuderen dat in hun opleiding meer of minder aandacht aan bepaalde kennis en vaardigheden gewenst ware geweest? De overzichten 4.14 (bijlage) en 4.15 (bijlage) laten zien

hoe de gemiddelde scores wat dit betreft zijn vanuit de onderscheiden sectoren/branches respectievelijk vanuit onderscheiden beroepsgroepen.

Interessanter nog is in hoeverre er wat dit betreft verschillen zijn al naar gelang men in een meer of minder bij de opleiding aansluitende functie terecht is gekomen. Overzicht 4.16 geeft daarvan een beeld.

Overzicht 4.16 – De gewenste aandacht in opleiding van diverse kennis- en vaardigheidsaspecten (gemiddelde scores[1]), naar 'passende aansluiting'

Aspecten	Totaal		zelfde richting en zelfde niveau **(passend aansluiting)**	andere richting, zelfde niveau **(richtingsdiscrepantie)**	zelfde richting, lager niveau **(niveaudiscrepantie)**	geen specifieke richting, lager niveau **(geen aansluiting)**
	Gem. score	*SD*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*
Initiatief, creativiteit	2,2	0,5	2,3	2,1	2,2	2,2
Schrijfvaardigheid	2,0	0,5	2,0	2,0	1,9	1,9
Werken in teamverband	2,2	0,5	2,2	2,2	2,1	2,2
Toepassen van kennis en technieken in de praktijk	2,3	0,5	2,4	2,3	2,4	2,2
Zelfstandigheid	2,2	0,5	2,3	2,2	2,2	2,2
Inzicht in bedrijfsvoering (organisatorisch, financieel, administratief)	2,1	0,6	2,1	2,2	2,0	2,0
Aanpassingsvermogen	2,2	0,5	2,2	2,2	2,2	2,1
Plannen, coördineren, organiseren van activiteiten	2,2	0,5	2,2	2,3	2,2	2,2
Oplossen van problemen	2,3	0,5	2,3	2,2	2,3	2,2
Spreekvaardigheid	2,1	0,5	2,1	2,2	2,1	2,0
Overdragen van kennis	2,3	0,5	2,4	2,4	2,3	2,2
Commerciële vaardigheden	2,1	0,5	2,1	2,1	1,9	2,1
Contactuele vaardigheden	2,2	0,5	2,2	2,2	2,2	2,1
Vreemde talen	1,9	0,7	1,9	1,9	2,0	1,9
Vakkennis	2,3	0,5	2,4	2,2	2,3	2,2
Nauwkeurigheid, zorgvuldigheid	2,3	0,5	2,3	2,2	2,3	2,2
Inzicht in ict (incl. computergebruik)	2,0	0,6	2,0	2,1	2,1	2,0
Rekenvaardigheid	2,1	0,5	2,2	2,1	2,2	2,0
Inzicht in milieu- en veiligheidsvoorschriften	2,2	0,6	2,3	2,2	2,2	2,2
Totaal	n = 300		n = 147	n = 49	n = 35	n = 59

1) Antwoordcategorieën: 1 = minder aandacht …. 3 = meer aandacht

Degenen die waar (qua richting én niveau) sprake is van een *passende aansluiting* blijken het sterkst te benadrukken dat zij in de opleiding graag meer aandacht hadden gezien voor vakkennis, voor het toepassen van kennis en technieken in de praktijk en voor het overdragen van

kennis. Degenen die qua aansluiting te maken hebben met een *richtingsdiscrepantie* (andere richting, zelfde niveau) leggen de meeste nadruk op het overdragen van kennis als aspect waarvoor zij in hun opleiding meer aandacht gewenst hadden. Degenen die te maken hebben met een *niveaudiscrepantie* (zelfde richting, lager niveau) benadrukken het vaakst meer aandacht in de opleiding voor het toepassen van kennis en technieken in de praktijk. Voor degenen waar sprake is van *geen aansluiting* (noch naar richting, noch naar niveau) springt er wat dit betreft geen enkel kennis- en vaardigheidsaspect echt uit.

Overzicht 4.13 (bijlage) maakt de verschillen duidelijk tussen afgestudeerden van de hogere mbo-niveau 3 en 4, en van de lagere mbo-niveaus 1 en 2. Afgestudeerden van de hogere mbo-niveaus vinden vergelijkenderwijze het sterkst meer aandacht in de opleiding gewenst voor:

- toepassen van kennis en technieken in de praktijk;
- plannen/coördineren/organiseren van activiteiten;
- inzicht in ict;
- inzicht in bedrijfsvoering.

Opvallend is daarnaast dat in het bijzonder afgestudeerden van niveau 3 meer aandacht voor vakkennis extra benadrukken.

4.2.4 De benutting van wél beschikbare kennis- en vaardigheden

Als in de opleiding meer aandacht gewenst is voor kennis- en vaardigheidsaspecten is dat één kant van de medaille. Dit is vooral geredeneerd met de functie als referentiepunt. Vanuit de opleiding (of het individu) geredeneerd kan de vraag gesteld worden of wél beschikbare kennis en vaardigheden in de functie ook voldoende benut worden. Een vraag hierover is expliciet voorgelegd aan betrokken mbo-groen gediplomeerden. Welnu, in 13 procent van alle intredefuncties blijken wel beschikbare kennis en vaardigheden volgens betrokkenen (helemaal of nagenoeg) niet benut te worden, in ruim een kwart (28%) is dat ten dele het geval en ruim de helft (59%) zegt dat kennis en vaardigheden in (zeer of tamelijk) sterke mate in hun functie worden benut. Waar het gaat om lacunes in de inhoudelijke aansluiting zijn het kennelijk niet alleen kennis- en vaardigheden waaraan in de opleiding meer aandacht had mogen worden besteed, maar lijken met andere woorden ook in het werk de wel beschikbare kennis en vaardigheden lang niet altijd benut te worden.

4.3 Perspectief op loopbaan- en competentieontwikkeling

In de volgende stappen van het door het Ministerie van EL&I geplande onderzoeksprogramma worden starters op de arbeidsmarkt systematisch gevolgd met als kernvraag welke loopbaanpatronen zich in de praktijk ontwikkelen (het zogenaamde loopbaanonderzoek). In het onderhavige onderzoek is daar reeds een voorschot opgenomen door de mbo-groen gediplomeerden anderhalf jaar na afstuderen te vragen naar het loopbaan- en competentie-ontwikkelingsperspectief dat zij zèlf zien.
40 procent van de werkenden zegt dat hun functie (tamelijk of heel veel) goede carrièremogelijkheden biedt, 25 procent geeft aan dat dat niet of nauwelijks het geval is, en de overigen (35%) nemen een tussenpositie in. Mbo-groen gediplomeerden uit de opleidingsrichtingen Plant

en Groene ruimte en milieu zien vanuit hun functie relatief vaak carrièremogelijkheden voor zichzelf, mbo-groen gediplomeerden uit de opleidingsrichtingen Dier (met name dierenartsassistent) veel minder.

Mbo-groen gediplomeerden op niveau 3 zien relatief vaak carrièremogelijkheden. Bijna de helft (47%) van deze groep ziet veel tot heel veel carrièremogelijkheden tegenover 40 procent van de gediplomeerden op niveau 4, 35 procent op niveau 2 en 31 procent op niveau 1. Dit is in lijn met het gegeven dat degenen die werkzaam zijn in middelbare beroepen zelf relatief vaak carrièremogelijkheden zien, in elk geval beduidend vaker dan degenen die werkzaam zijn in elementaire of in lagere beroepen. 50 procent van de gediplomeerden die anderhalf jaar na diplomering een functie uitoefenen in een 'middelbaar beroep' ziet veel tot heel veel carrièremogelijkheden voor zichzelf, tegenover 32 procent van de gediplomeerden in de beroepsgroep 'lagere beroepen'.

Uit nadere analyse blijkt dat de mbo-groen gediplomeerden die anderhalf jaar na diplomering een functie bekleden op een lager niveau dan de gevolgde opleiding minder carrièremogelijkheden zien dan zij die minimaal op het niveau van de gevolgde opleiding een functie bekleden. Of de functie wordt uitgeoefend in de eigen / verwante richting of een andere richting ten opzichte van de gevolgde opleiding heeft is daarop nauwelijks van invloed.
Het niveau van de opleiding zegt kortom meer over het perspectief op loopbaanontwikkeling dan de opleidingsrichting.

Het carrièreperspectief verschilt enigszins naar grootte van het bedrijf waar men werkzaam is: in het midden- en kleinbedrijf tot 100 personen ziet zo'n 43 procent vaak carrièremogelijkheden, in bedrijven groter dan 100 personen is dit 32 procent.

Uiteraard speelt competentieontwikkeling zich in belangrijke mate tijdens het werk af via 'learning by doing'. Toch is ook de deelname aan cursussen tenminste een indicatie voor initiatieven gericht op verdere competentieontwikkeling. 43 procent van de werkenden blijkt in de anderhalf jaar sinds hun diplomering van mbo-groen een cursus of bedrijfsopleiding gevolgd te hebben. In bijna tweederde (65%) van die gevallen is die cursus door de werkgever betaald, en in ruim een kwart (28%) heeft de werkende (of de ouders) de cursus zelf gefinancierd. Interessant in dit verband is dat cursussen die gevolgd zijn door bol'ers vaak bekostigd zijn door betrokkenen (of hun ouders) zelf, en cursussen door bbl'ers vaak door de werkgever.

5 Intrede-opleidingen van doorstudeerders

Zoals eerder (in hoofdstuk 3) duidelijk werd blijkt ruim de helft van de mbo-groen gediplomeerden anderhalf jaar na hun afstuderen te werken, ruim tweevijfde blijkt na hun mbo-groen opleiding een vervolgopleiding te gaan volgen. Dit hoofdstuk concentreert zich op de laatstgenoemde categorie, de doorstudeerders.

Het betreft 253 respondenten uit het onderzoek. Eerst wordt ingegaan op de vervolgopleiding die doorstudeerders zijn gaan volgen (paragraaf 5.1). Daarna komt de aansluiting tussen vervolgopleiding en de genoten mbo-groen opleiding aan de orde (paragraaf 5.2).

5.1 Soort vervolgopleiding

Vervolgopleidingen van mbo-groen gediplomeerden concentreren zich niet alleen bij hbo-opleidingen. Het opleidingsniveau waar men binnen mbo-groen gediplomeerd is geeft wat dat betreft de doorslag.
Bijna 60 procent van de doorstudeerders kiest na hun mbo-groen opleiding voor een andere mbo-opleiding (merendeels ‘opstromers’ binnen het mbo), 38 procent van de doorstudeerders stroomt door naar een hbo-opleiding. Zoals ook te verwachten was betreft deze laatste categorie nagenoeg uitsluitend mbo-groen gediplomeerden op niveau 4[14].

Opvallend is dat de doorstroom niet alleen doorstroom in de groene beroepsopleidingskolom betreft. 43 procent van de doorstudeerders stroomt door naar een niet-groene opleiding, 23 procent naar een niet-groene mbo-opleiding en 20 procent naar een niet-groene hbo-opleiding. Het aandeel doorstudeerders in de groene beroepskolom – op mbo- danwel hbo-niveau – bedraagt 53 procent.

Overzicht 5.1 laat zien hoe dit zit met de verschillende opleidingsrichtingen van mbo-groen. Het zijn met name de gediplomeerden van de opleidingsrichting Plant die doorstuderen in de groene beroepsopleidingskolom: 54 procent op mbo-niveau en 14 procent op hbo-niveau. Nadere analyse van de gegevens laat zien dat de bestemming van doorstudeerders van niveau 4 vrij gelijkmatig is verdeeld over groene en niet-groen vervolgopleidingen, merendeels hbo-opleidingen.

14 Van de totale groep mbo-groen gediplomeerden op niveau 4 is 49 procent doorgestroomd naar een vervolgopleiding en is 47 procent gaan werken (zie hoofdstuk 3).

Overzicht 5.1 – Bestemming doorstuderende gediplomeerden van mbo-groen naar opleidingsrichting (percentages)

	Bestemming:					
	mbo-groen	hbo-groen	mbo-niet-groen	hbo-niet-groen	overige	Totaal (N = 100%)
Opleidingsrichting mbo-groen:						
- Voedsel	-	67	33	-	-	3
- Dier	27	23	22	23	7	102
- Plant	54	14	23	9	-	35
- Groene ruimte en milieu	34	20	22	19	5	74
- Bloemen- en tuincentrum	44	3	28	26	-	39
Totaal (%)	35	18	23	20	5	253

5.2 De aansluiting met mbo-groen

Gevraag naar de aansluiting tussen de mbo-opleiding groen die ze voltooid hebben en de gekozen vervolgopleiding noemt eenderde (33%) die aansluiting goed, ruim eenderde (37%) redelijk en bijna eenderde (30%) matig of slecht. Overzicht 5.2 laat zien in hoeverre het uitmaakt voor welk soort vervolgopleiding gekozen is.

Overzicht 5.2 – Aansluiting mbo-groen opleiding en vervolgopleiding (percentages)

	Aansluiting:			
	goed	redelijk	matig of slecht	totaal (= 100%)
Bestemming:				
mbo-groen	53	33	14	79
hbo-groen	14	44	42	36
mbo niet-groen	35	33	33	52
hbo niet-groen	14	45	41	44
overige	-	20	80	5
Totaal (%)	33	37	30	216

De aansluiting met vervolgopleidingen op mbo-niveau springt er duidelijk in positieve zin uit, het sterkst geldt dit de ‘opstroom’ binnen mbo-groen. De aansluiting van niveau 4 opleidingen op hbo-opleidingen komt er in het oordeel van betrokken doorstudeerders duidelijk minder vaak goed vanaf. Opvallend is dat ook de aansluiting mbo-hbo binnen de groene beroepsopleidingskolom door ruim 40 procent van betrokkenen als matig of slecht wordt gewaardeerd, slechts 14 procent geeft een goed-waardering.

Voor welke afstudeerrichtingen is de aansluiting met vervolgopleidingen met name problematiek? Overzicht 5.3 laat zien dat overall de aansluiting tussen de opleidingsrichting Plant en de opleidingsrichting Dier naar een vervolgopleiding het minst goed is. Respectievelijk 40 en 35

procent van de gediplomeerden uit deze twee opleidingsrichtingen vindt de aansluiting matig of slecht.

Als we de bestemming van de vervolgopleiding er bij betrekken vallen de volgende zaken op[15]:

- een relatief groot aandeel gediplomeerden in de richting Dier vindt de aansluiting naar een vervolgopleiding in mbo niet-groen (40%), en in het hbo, zowel hbo-groen (47%) als hbo niet-groen (53%) matig of slecht;
- een relatief groot aandeel gediplomeerden in de richting Plant vindt zowel de aansluiting naar een vervolgopleiding in mbo-groen (41%) als die naar mbo niet-groen (43%) matig of slecht; doorstudeerders i.c. 'opstromers' binnen mbo-groen van de opleidingsrichting Plant vormen met andere woorden een uitzondering op de algemene regel dat 'opstromers' binnen mbo-groen positief oordelen over de aansluiting;
- de aansluiting vanuit Groene ruimte en milieu naar een vervolgopleiding (van welke bestemming dan ook) is beter dan het gemiddelde van alle opleidingsrichtingen bij elkaar: over de hele linie spreekt slechts 21 procent van een matige of slechte aansluiting;
- een relatief groot aandeel van de gediplomeerden Bloemen- en tuincentrum vindt de aansluiting naar een vervolgopleiding in hbo niet-groen (70%) matig of slecht. Opvallend is dat geen enkele van de gediplomeerden van deze opleidingsrichting de aansluiting met een vervolgopleiding in mbo-groen als matig of slecht typeert.

Overzicht 5.3 – Matige of slechte aansluiting op vervolgopleiding (percentages)

	Matige of slechte aansluiting vanuit opleidingsrichting:					
	Voedsel	Dier	Plant	Groene ruimte en milieu	Bloemen- en tuincentrum	Gemiddeld
Bestemming:						
mbo-groen	-	8 (n=26)	41 (n=17)	11 (n=19)	0 (n=17)	14 (n=79)
hbo-groen	0 (n=2)	47 (n=17)	67 (n=3)	38 (n=13)	0 (n=1)	42 (n=36)
mbo niet-groen	0 (n=1)	40 (n=20)	43 (n=7)	20 (n=15)	33 (n=9)	33 (n=52)
hbo niet-groen	-	53 (n=19)	0 (n=3)	8 (n=12)	70 (n=10)	41 (n=44)
overige	-	67 (n=3)	-	100 (n=2)	-	80 (n=5)
Totaal (%)	0 (n=3)	35 (n=85)	40 (n=30)	21 (n=61)	27 (n=37)	30 (n=216)

15 Alleen die gevallen waarbij het aantal gediplomeerden 'N' groter is dan 5 worden in de analyse meegenomen.

6 Waardering van de mbo-groen opleiding

Hoe waarderen gediplomeerden alles overziend de mbo-groen opleiding anderhalf jaar nadat zij die opleiding hebben voltooid? Dat is de vraag die in dit hoofdstuk centraal staat. Daarbij wordt binnen de totale groep gediplomeerden in mbo-groen (n = max. 646), onderscheid gemaakt tussen de groep werkenden met een baan van minstens 12 uur per week (zie hoofdstuk 4) (n = max. 369) en de groep doorstudeerders (zie hoofdstuk 5) (n = max. 253) [16].

Eerst wordt ingegaan op de vraag in hoeverre de genoten mbo-groen opleiding, op de arbeidsmarkt dan wel in vervolgonderwijs in het algemeen een goede basis biedt voor het vervolgtraject dat betrokkenen zijn gaan volgen (paragraaf 6.1). Daarna wordt aandacht besteed aan concrete aspecten van de genoten mbo-groen opleiding (paragraaf 6.2). Tenslotte wordt apart ingegaan op de beoordeling van de bpv-periode (paragraaf 6.3).

6.1 Mbo-groen als basis voor vervolgtrajecten

In hoeverre vinden betrokkenen dat de door hen genoten mbo-groen opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt, om hun kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen en/of voor het beroep bruikbare kennis heeft opgeleverd? Overzicht 6.1 geeft daarvan een beeld.

Over de hele linie blijken gediplomeerden van mbo-groen anderhalf jaar na afstuderen nogal kritisch over de vraag of de opleiding nu wel een goede basis was voor hun vervolgtraject na afstuderen: niet meer dan de helft is daarvan overtuigd. Niet veel meer dan een derde (37 procent) vindt dat mbo-groen een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt. Wat dit betreft zijn er geen grote verschillen tussen werkenden en doorstudeerders.

Overzicht 6.1 – Mbo-groen opleiding biedt goede basis: percentage met oordeel in (tamelijk of zeer) sterke mate

	Totaal	Werkenden (> 12 uur per week)	Doorstudeerders
Mbo-groen biedt goede basis:			
• om te starten op arbeidsmarkt	37	40	42
• om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen	51	51	56
• als leverancier van bruikbare kennis(theorie) in beroep	51	50	55
Totaal (N max = 100%)	n = 525	n = 327	n = 210

16 Let op: er zit overlap in de groepen werkenden en doorstudeerders, namelijk de groep die èn een opleiding volgt èn meer dan 12 uur per week werkt (onder meer bbl-ers).

Waar schort het volgens betrokkenen dan vooral aan? Overzicht 6.2 geeft daarvan een eerste indicatie.

Overzicht 6.2 – Oordeel over opleidingsdimensies: percentages[1]

		Totaal	Werkenden	Doorstu-deerders
Oordeel over dimensies:				
Breedte	Te smal	25	25	25
	Te breed	30	30	33
Diepgang	Te weinig diepgang	39	36	42
	Te veel diepgang	20	19	20
Moeilijkheidsgraad	Te laag	44	42	47
	Te hoog	17	16	19
Verhouding theorie en praktijk	Te theoretisch	34	39	31
	Te praktijkgericht	17	15	22
Keuzemogelijkheden	Te weinig	32	30	35
	Te veel	19	17	21
Individuele ontwikkelingsmogelijkheid	Te weinig	33	34	35
	Te veel	23	19	26
Totaal (N max = 100%)		n = 520	n = 323	n = 209

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Opvallend is dat mbo-groen gediplomeerden van de opleiding die ze genoten hebben vaak vinden dat de moeilijkheidsgraad te laag was en de opleiding te weinig diepgang had. Met name de op niveau 3 en 4 gediplomeerden vinden dat.

De op niveau 3 gediplomeerden vinden de opleiding bovendien vaak te theoretisch (vgl. overzichten 6.4 t/m 6.6, bijlagen). In het bijzonder van de groep doorstudeerders vinden degenen van niveau 4 de moeilijkheidsgraad te laag (67%) en de diepgang te weinig (53%).
Wat het oordeel over de dimensies betreft zijn er geen echt grote verschillen tussen afgestudeerden van onderscheiden studierichtingen, uitgezonderd de – met een zeer kleine N vertegenwoordigde – opleidingsrichting voedsel (zie overzicht 6.7, bijlage).
De hoofduitkomst uit paragraaf 6.1 met betrekking tot moeilijkheidsgraad en diepgang van de opleiding wordt nog eens bevestigd in het oordeel van betrokkenen over de examinering. Slechts 12 procent vindt de docenten streng in de beoordeling van studenten, 20 procent vindt de examens/opdrachten over het algemeen zeer pittig, en 27 procent vindt het niveau van de opleiding uitdagend (vgl. overzicht 6.7a, bijlage).

Voor werkenden kan de intredefunctie een belangrijke referentiepunt zijn voor hun waardering van onderscheiden opleidingsdimensies.

Overzichten 6.10 en 6.11 (bijlagen) laten *alleen voor de werkenden* zien in hoeverre het beeld varieert al naar gelang de sector/branche en de beroepsgroep waarin zij werkzaam zijn. Werkenden in de landbouw/bosbouw/visserij blijken het vaakst te weinig diepgang in de opleiding te vinden (52%), werkenden in de industrie het minst vaak (17%). Dit laatste geldt ook voor werkenden in elementaire beroepen (5%); zij vinden juist vaak (40%) te veel diepgang in hun opleiding. Ook werkenden in de groot- en detailhandel vinden de moeilijkheidsgraad van hun mbo-groen opleiding vaak (44%) te laag en de diepgang te weinig (42%) én vinden de opleiding ook vaak (44%) te theoretisch.
Ex-studenten die werkzaam zijn in het midden- en kleinbedrijf (tot 100 personen) signaleren vaker te weinig diepgang (40%) en ene te lage moeilijkheidsgraad (47%) dan zij die werkzaam zijn in grotere bedrijven (29% resp. 33%).

Voor doorstudeerders kan hun vervolgopleiding een belangrijk referentiepunt zijn.
Overzicht 6.12 (bijlagen) laat alleen *voor doorstudeerders* zien in hoeverre het beeld varieert al naargelang het soort vervolgopleidingen die ze zijn gaan volgen. Doorstudeerders in het hbo vinden de genoten mbo-groen opleiding vaak te weinig diepgang hebben (hbo-groen: 57%, hbo-niet groen 52%), en vinden de moeilijkheidsgraad te laag (71 respectievelijk 68%). In wat mindere mate geldt ook voor doorstudeerders in mbo-niet groen dat ze te weinig diepgang (44%) en een te lage moeilijkheidsgraad (45%) constateren.
De mbo-groen opleiding lijkt het meest ‘op maat’ voor doorstudeerders i.c. ‘opstromers’ in mbo-groen. Een uitzondering hierop wordt, zoals eerder aangegeven, gevormd voor ‘opstromers’ binnen mbo-groen vanuit de opleidingsrichting Plant.

Tegen de achtergrond van het bovenstaande is veelzeggend dat ruim een kwart van de betrokkenen achteraf gezien voor een andere opleiding zou hebben gekozen (20%) of helemaal niet zou zijn gaan studeren (7%). Bijna driekwart zou wel dezelfde opleiding zijn gaan doen: 58 procent aan dezelfde school en 15 procent aan een andere school.
Al met al constateren nogal wat gediplomeerden mbo-groen achteraf dus een nogal sceptische houding ten opzichte van opleiding en school.

6.2 Concrete aspecten van de mbo-groen opleiding

In het voorgaande is de genoten opleiding door betrokkenen op een aantal algemene dimensies beoordeeld. Wat zijn meer concreet de zaken waaraan het in de mbo-groen opleiding volgens betrokkenen schort en op welke punten is hun oordeel positief? Overzicht 6.13 geeft daarvan een beeld.
Over de hele linie blijkt men het vaakst ontevreden over de studiebegeleiding, de manier waarop leraren lesgeven en/of de voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden: steeds is rond 30 procent ontevreden over een of meer van deze aspecten. Het zijn met name de doorstudeerders die – vaker dan werkenden – hun onvrede over genoemde aspecten tot uitdrukking brengen. De manier waarop leraren les geven vormt hier op een uitzondering: werkenden en doorstudeerders zijn hierover ongeveer even vaak (rond 30%) ontevreden.
Het vaakst blijkt men uitgesproken tevreden over de sfeer op school (60%), de huisvesting (50%) en voorzieningen als bibliotheek, mediatheek, werkplaatsen, ict-voorzieningen (46%).

Overzicht 6.13 – Tevredenheid over opleidingsaspecten: percentages[1]

		Totaal	Werkenden (> 12 uur per week)	Doorstudeerders
Tevredenheid over:				
Voorlichting studie- en beroepsmogelijkheden	Ontevreden	29	24	35
	Tevreden	28	29	25
Sfeer op school	Ontevreden	13	12	15
	Tevreden	60	59	60
Manier waarop leraren lesgeven	Ontevreden	30	30	34
	Tevreden	39	39	36
De kwaliteit van docenten	Ontevreden	27	25	31
	Tevreden	42	44	36
Hoeveelheid praktijk	Ontevreden	23	23	25
	Tevreden	42	39	41
Oriëntatie op de beroepspraktijk	Ontevreden	19	18	21
	Tevreden	35	32	37
Inhoud van de vakken	Ontevreden	24	22	31
	Tevreden	36	37	34
(Studie)begeleiding	Ontevreden	31	26	39
	Tevreden	32	35	32
Manier van examineren	Ontevreden	21	20	27
	Tevreden	41	41	37
Kwaliteit van examens	Ontevreden	18	15	26
	Tevreden	41	41	39
Huisvesting	Ontevreden	12	11	12
	Tevreden	50	51	49
Voorzieningen als bibliotheek, mediatheek, werkplaatsen, ict-voorzieningen	Ontevreden	21	18	29
	Tevreden	46	49	43
Totaal (N max = 100%)		n = 515	n = 320	n = 205

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = ontevreden, 4 + 5 = tevreden.

De overzichten 6.14 t/m 6.16 (bijlagen) geven een beeld van de tevredenheid per opleidingsrichting. Opvallend is dat met name de afgestudeerden van de opleidingsrichting Dier relatief het vaakst ontevreden zijn over aspecten die te maken hebben met studiebegeleiding (38%) en beroepskeuze en studievoorlichting (38%). Afgestudeerden van de opleidingsrichting Bloemen en tuincentrum blijken het vaakst ontevreden over de inhoud van de vakken (37%).

6.3 De bpv-periode in de mbo-groen opleiding

Een belangrijke plaats in de opleiding wordt ingenomen door de bpv-periode. Wat vinden gediplomeerden van mbo-groen anderhalf jaar na afstuderen van de bpv die ze gevolgd hebben?
Verreweg het merendeel van de betrokkenen (87%) heeft geen problemen ondervonden bij het vinden van een bpv-plaats. Ook vindt verreweg het merendeel (80%) dat de verschillende aspecten van het opleidingsberoep tijdens de bpv-periode voldoende aan bod zijn gekomen. Over de hele linie worden er met andere woorden niet echt problemen ervaren met de bpv.

Over de begeleiding tijdens de bpv wordt echter nogal verschillend geoordeeld.
Overzicht 6.17 laat dat zien. Nog geen derde (29%) van de respondenten is tevreden over de kwaliteit van de bpv-begeleiding vanuit school, terwijl bijna tweederde (65%) tevreden is over de begeleiding vanuit de bpv-plaats i.c. het bedrijf. In het algemeen zijn er wat dit betreft geen grote verschillen tussen opleidingsrichtingen (vgl. overzicht 6.18). Een uitzondering vormt de opleidingsrichting Bloemen en tuincentrum: afgestudeerden van deze richting zijn het minst vaak tevreden over de bpv-begeleiding vanuit de school (21%) en ook over de bpv-begeleiding vanuit het bedrijf (57%).
Opvallend is verder dat degenen die de bol hebben gevolgd minder vaak (25%) tevreden zijn dan degenen die de bbl hebben gevolgd (37%) (overzicht 6.19, bijlage).

Overzicht 6.17 – Tevredenheid over de bpv-begeleding: percentages[1]

	Totaal	Werkenden (> 12 uur per week)	Doorstudeerders
Tevreden over bpv-begeleiding:			
vanuit school	29	32	27
vanuit bedrijf	65	67	64
Totaal (N max = 100%)	n = 515	n = 318	n = 205

1. Percentage van de respondenten dat tevreden of zeer tevreden is.

7 Mbo-groen vergeleken met het gehele mbo

De voorgaande hoofdstukken bevatten de uitkomsten van onderzoek naar de intredeposities van gediplomeerde mbo'ers groen, ongeveer anderhalf jaar na het voltooien van hun opleiding. De analyses zijn gebaseerd op de door ROA via de Bve-monitor verzamelde gegevens over mbo-groen. In het kader van deze Bve-monitor heeft ROA onder meer vergelijkbaar onderzoek gedaan naar gediplomeerde verlaters van het mbo in alle andere mbo-sectoren. Om de positie van mbo-groen ten opzichte van het gehele mbo te bepalen wordt in dit hoofdstuk op enkele kernpunten een vergelijking gemaakt tussen mbo-groen en het gehele mbo, voorzover dit de intredeposities van hun gediplomeerden betreft[17].

Anders dan in voorgaande hoofdstukken worden in dit hoofdstuk geen dwarsverbanden gelegd tussen verschillende variabelen. Bovendien moet er op gewezen worden dat het hier steeds gaat om de vergelijking van mbo-groen met het mbo als geheel, zonder dat gedifferentieerd wordt naar niveau en leerweg, en zonder dat vergelijkingen gemaakt worden met afzonderlijke andere sectoren binnen het mbo zoals techniek, economie, gezondheidszorg en gedrag & maatschappij.

Achtereenvolgens komt een vergelijking aan de orde tussen mbo-groen en het gehele mbo met betrekking tot:
- arbeidsmarktdiscrepanties voor mbo-gediplomeerden die zijn gaan werken (paragraaf 7.1);
- de inhoudelijke aansluiting tussen mbo-opleiding en intredefuncties (paragraaf 7.2);
- de aansluiting tussen mbo-opleiding en vervolgopleidingen (paragraaf 7.3);
- de waardering voor de kwaliteit van de mbo-opleiding (paragraaf 7.4).

7.1 Arbeidsmarktdiscrepanties: doelmatigheid

Werkloosheid van gediplomeerde schoolverlaters en arbeidsmarktdiscrepanties kunnen beschouwd worden als belangrijke indicatoren voor de doelmatigheid van opleidingen. Doelmatigheid van opleidingen kan op verschillende manieren worden gedefinieerd. Hier is doelmatigheid dus primair begrepen vanuit het arbeidsmarktperspectief, dat wil zeggen het arbeidsmarktperspectief van gediplomeerde mbo-verlaters bij intrede in de wereld van de arbeid. Daarbij gaat het dus om mbo'ers die na voltooiing van hun mbo-opleiding de arbeidsmarkt hebben betreden. Dit blijkt voor 60 procent van de gediplomeerde mbo'ers groen het geval te zijn versus voor 55 procent van alle mbo'ers.
Overzicht 7.1 bevat de vergelijking op doelmatigheid tussen mbo-groen en het gehele mbo voor degenen die na diplomering zijn gaan werken.

17 Daarvoor is gebruik gemaakt van ROA-gegevens uit verschillende bronnen:
- het ROA-rapport (2011), Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2010, ROA-R-2011/7;
- de website 'Kerncijfers schoolverlatersonderzoeken': www.roa.unimaas.nl/kerncijfers.htm;
- door ROA op verzoek aangeleverde cijfers uit het databestand van de Bve-monitor.

Overzicht 7.1 – Vergelijking mbo-groen en gehele mbo: doelmatigheid

	mbo-groen	gehele mbo
• *Werkloosheid na afstuderen*	6%	6%
• *Functie in eigen of verwante opleidingsrichting*	61%	72%
• *Functie op minimaal eigen opleidingsniveau*	66%	75%

Wat de werkloosheid na afstuderen betreft wijkt mbo-groen niet af van het mbo als geheel. Wel blijken mbo'ers groen duidelijk minder dan voor het gehele mbo het geval is terecht te komen in een bij hun eigen opleidingsrichting passende functie en ook veel minder in een functie op minimaal hun eigen opleidingsniveau.

Overzicht 7.2 (bijlage) laat zien dat dit gepaard gaat met andere kenmerken van functies waarin gediplomeerde mbo'ers terechtkomen. Het bruto-uurloon van mbo'ers groen is met gemiddeld € 9,24 beduidend lager is dan de € 10,69 die alle mbo'ers gemiddeld ontvangen. Verschillen zijn er verder waar het gaat over het aandeel dat werkzaam is in het kleinbedrijf (36% voor mbo-groen versus 15% voor het gehele mbo) en het aandeel in loondienst (78% versus 71%). Opvallend is het iets grotere aandeel van mbo'ers groen dat werkzaam is als zelfstandige/freelancer (3% versus 1%), zij het dat de betekenis van het 'zelfstandig ondernemerschap' voor gediplomeerde mbo-verlaters zo'n anderhalf jaar na afstuderen in kwantitatieve zin weinig voorstelt.
Van alle mbo'ers is 68 procent tevreden met de huidige functie, versus 63 procent van de mbo'ers groen.

7.2 De inhoudelijke aansluiting tussen opleiding en functies

In het algemeen oordelen zowel gediplomeerde mbo'ers groen als gedipomeerde mbo'ers in het algemeen vrij positief over de inhoudelijke aansluiting tussen de mbo-opleiding die zij gevolgd hebben en hun intredefunctie. Overzicht 7.3 laat zien dat bij nadere beschouwing de nodige nuancering past.

Overzicht 7.3 – Vergelijking mbo-groen en gehele mbo: arbeidsmarktdiscrepanties

	mbo-groen	gehele mbo
• *Aansluiting opleiding – huidige functie voldoende of goed*	76%	80%
• *Opleiding goede basis om te starten op de arbeidsmarkt*	40%	49%
• *Opleiding goede basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen*	37%	47%
• *Functie met (veel) goede carrièremogelijkheden*	51%	61%
• *Kennis en vaardigheden benut in functie*	59%	67%

Nog niet de helft (47%) van alle gediplomeerde mbo'ers hun opleiding een goede basis vindt om te starten op de arbeidsmarkt, de gediplomeerde mbo'ers groen zijn hierover nog minder vaak positief (37%). 61 procent van de gediplomeerde mbo'ers vindt dat hun opleiding een goede basis biedt om hun kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen, voor mbo'ers groen is dit 51 procent.
In nog niet de helft van alle gevallen (47%) biedt de intredefunctie van gediplomeerde mbo'ers naar eigen zeggen (veel) goede carrièremogelijkheden, voor mbo'ers groen is dit nog minder (40%).

Waar het gaat om de benutting in de huidige functie van wel beschikbare kennis en vaardigheden blijkt dit voor 59 procent van de mbo'ers groen in sterke mate het geval te zijn en voor 67 procent van alle mbo'ers.

7.3 Doorstroom naar vervolgopleidingen

Het aandeel gediplomeerde mbo'ers dat voltooiing van hun opleiding doorstroomt naar vervolgopleidingen ligt voor het gehele mbo iets hoger (45%) dan voor mbo-groen (40%).

Overzicht 7.3 – Vergelijking mbo-groen en gehele mbo: arbeidsmarktdiscrepanties

	mbo-groen	gehele mbo
• *Doorstroom naar volgonderwijs*	40%	45%
• *Aandeel doorstudeerders naar (andere) mbo-opleiding*	58%	55%
• *Aandeel doorstudeerders naar hbo*	38%	44%
• *Aansluiting opleiding vervolgopleiding redelijk of goed*	70%	75%

Hoewel dit uiteraard mede afhankelijk is van de verdeling van de studentenpopulatie over de verschillende opleidingsniveaus blijkt dat doorstudeerders van mbo-groen wat vaker 'opstromen' naar een andere mbo-opleiding dan doorstudeerders van het gehele mbo (58% versus 54%). Het aandeel doorstudeerders naar het hbo ligt met 38 procent lager in mbo-groen dan in het gehele mbo (44%).

7.4 De kwaliteit van de mbo-opleiding

Gevraagd of ze achteraf opnieuw zouden kiezen voor dezelfde mbo-opleiding geeft 80 procent van alle gediplomeerde mbo'ers aan dat ze dat zouden doen; bij de mbo'ers groen ligt dit percentage wat lager (73%). Overzicht 7.5 laat op verschillende aspecten die de kwaliteit van de opleiding betreffen zien hoe mbo'ers groen anderhalf jaar na afstuderen hun opleiding waarderen in vergelijking met gediplomeerden in het gehele mbo.

Opvallend is dat over een reeks van aspecten die alle wat zeggen over de moeilijkheidsgraad van de opleiding mbo'ers groen de opleiding die zij genoten hebben systematisch iets lager waarderen dan alle mbo'ers. Illustratief daarvoor is dat 40 procent van de mbo'ers groen de opleiding helemaal niet uitdagend vinden, versus 35 procent van alle mbo'ers.

Eenzelfde patroon komt naar voren ten aanzien van de tevredenheid met het lesgeven en de begeleiding op school. Illustratief daarvoor is dat 32 procent van de mbo'ers groen tevreden is over de (studie)begeleiding versus 39 procent van alle mbo'ers.

Overzicht 7.5 – Vergelijking mbo-groen en gehele mbo: kwaliteitsaspecten opleiding

	mbo-groen	gehele mbo
Moeilijkheidsgraad		
• opleiding is uitdagend qua niveau	27%	33%
• opleiding is te makkelijk	44%	40%
• opleiding heeft te weinig diepgang	39%	36%
• docenten zijn streng in de beoordeling	12%	18%
• examens zijn in het algemeen zeer pittig	20%	25%
Lesgeven en begeleiding op school		
• tevreden over manier waarop leraren les geven	39%	43%
• tevreden over manier van examineren	41%	47%
• tevreden over voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden	28%	34%
• tevreden over (studie-)begeleiding	32%	39%
Begeleiding in bpv		
• tevreden begeleiding vanuit school tijdens stage/beroepspraktijkvorming	29%	41%
• tevreden begeleiding vanuit stageplaats/bpv-plaats	65%	64%
Algemeen		
• tevreden over de sfeer op school	60%	56%
• achteraf opnieuw kiezen voor dezelfde opleiding	73%	80%

Het grootst zijn de verschillen waar het de tevredenheid betreft over de begeleiding vanuit de school tijdens de stage/bpv: 29 procent van de mbo'ers groen is hierover tevreden versus 41 procent van alle mbo'ers. Er zijn nauwelijks verschillen waar het de tevredenheid over de begeleiding vanuit het bedrijf betreft: voor beide bedraagt de tevredenheid 65 à 64 procent.

8 Conclusies en beschouwing

In dit laatste hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies uit het onderzoek geformuleerd, gevolgd door een beschouwing naar aanleiding daarvan.

8.1 Conclusies

Op grond van de intredeposities van mbo'ers groen zo'n anderhalf jaar na diplomering, hun perceptie van de aansluiting tussen opleiding en intredepositie en hun evaluatie achteraf van de genoten opleiding kunnen de belangrijkste conclusies als volgt puntsgewijze worden samengevat. Daarbij is vooral ingezoomd op uitkomsten van het onderzoek die voor mbo-groen opleidingen leerpunten impliceren.

1. Terwijl de werkloosheid onder gediplomeerde mbo'ers groen die zich aanbieden op de arbeidsmarkt gering is, is er wel sprake van *forse discrepanties of mismatches tussen de genoten opleiding en intredefuncties*, ook in beduidend grotere mate dan voor het mbo als geheel het geval is. Dit geldt zowel voor richtings- als voor niveau-discrepanties oftewel horizontale en verticale mismatches: relatief veel gediplomeerde mbo'ers groen hebben anderhalf jaar na afstuderen werk gevonden dat niet overeen komt met hun opleidingsrichting – veelal ook in niet-groene branches – en relatief veel hebben werk gevonden onder hun eigen opleidingsniveau. Er zijn verschillen afhankelijk van het soort bedrijf waar men werkzaam is: in het midden- en kleinbedrijf is vaker sprake van een qua richting en niveau passende aansluiting dan in grote bedrijven, en het minst vaak is dat het geval in de industriële sector.

2. Voor mbo'ers groen met een diploma op *een hoger niveau – met name niveau 4 – is dit minder problematisch* dan voor degenen van lagere opleidingsniveaus. De eerstgenoemde groep ziet voor zichzelf vanuit hun huidige functie vaak wel carrièreperspectieven. Of de functie waarin men werkzaam is overeenkomt met hun opleidingsrichting is daarvoor minder relevant. Mbo'ers groen van een hoger opleidingsniveau blijken ook uit te kunnen wijken naar niet-groene branches in functies op hun niveau, mbo'ers groen van lagere opleidingsniveaus lijken vaak aangewezen op ongeschoold werk.

3. Behoorlijk wat gediplomeerden van mbo-groen blijken in hun intredefuncties met *onderbenutting* van hun kwalificatie geconfronteerd te worden. Ruim een derde werkt in een functie onder hun opleidingsniveau, twee op de vijf geeft aan dat hun kennis en vaardigheden in het werk in het geheel niet of slechts ten dele worden benut, en een kwart ziet in de huidige functie helemaal geen carrièremogelijkheden.

4. Hoewel in algemene zin de inhoudelijke aansluiting tussen de mbo-groen opleiding en intredefuncties als redelijk positief wordt beoordeeld, vinden grote aantallen ex-studenten – ook in vergelijking met het gehele mbo – hun opleiding *geen goede basis om te starten op*

de arbeidsmarkt. Ook over mbo-groen als basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen zijn veel mbo-gediplomeerden negatief.

5. Mbo-groen doet het in de ogen van gediplomeerden *goed waar het gaat om de interne doorstroom i.c. de 'opstroom'* van lagere niveaus naar hogere niveaus binnen mbo-groen. Structureel lijken aoc's wat dit betreft *maatwerk* te leveren, ook gezien het positieve oordeel van betrokken (ex-)studenten over de inhoudelijke aansluiting tussen groen-opleidingen van verschillende niveaus. Op dit punt lijkt mbo-groen voor te liggen op andere opleidingssectoren in het mbo.

6. Gediplomeerde doorstromers van *mbo-groen naar een niet-groene mbo-opleiding* zijn aanzienlijk minder positief over de aansluiting dan doorstromers binnen mbo-groen.

7. De inhoudelijke *aansluiting tussen mbo-groen en het hbo* is volgens betrokken doorstudeerders naar het hbo vaak problematisch, vaker ook dan voor het gehele mbo geldt. Van de doorstromers naar het hbo kiest ongeveer de helft voor hbo-groen en de andere helft voor hbo-niet groen. Beide groepen zijn overwegend negatief over aansluiting tussen hun mbo-groen opleiding en de hbo-opleiding die ze zijn gaan volgen.

8. Behalve door ex-mbo-studenten concreet gewenste inhoudelijke verbeterpunten in mbo-groen in de sfeer van vakkennis, het kunnen toepassen van kennis en technieken in de praktijk, het kunnen oplossen van problemen en nauwkeurigheid/zorgvuldigheid, zijn er duidelijke signalen dat de *mbo-groen opleiding als te gemakkelijk* wordt ervaren: te geringe diepgang, te weinig uitdagend, te gemakkelijke examens en opdrachten. Dit is ook het geval in vergelijking met het gehele mbo. Het sterkst komen deze signalen naar voren bij mbo'ers groen van niveau 4.

9. Positieve signalen over de mbo-groen opleiding komen naar voren waar het de waardering van de sfeer op school betreft en met betrekking tot materiële faciliteiten zoals huisvesting, ict-voorzieningen en dergelijke.

10. In de *pedagogische-didactische sfeer* blijken ex-mbo-studenten echter met name vaak ontevreden over de studiebegeleiding, de manier waarop leraren les geven en de studie- en beroepenvoorlichting. In het bijzonder over de bpv-begeleiding vanuit de school is men – ook in vergelijking met het gehele mbo – opvallend vaak ontevreden.

8.2 Beschouwing

Het onderzoek heeft een schat aan gegevens opgeleverd over intredeposities van mbo-groen gediplomeerden, in dit rapport – waar betekenisvol geacht – tevens gespecificeerd naar opleidingskenmerken, persoonskenmerken en kenmerken van intredeposities op de arbeidsmarkt en in vervolgonderwijs. Naar aanleiding daarvan brengen we eerst de belangrijkste verbeterpunten voor beleid en praktijk onder de aandacht en daarna een drietal meer methodologische punten.

Aangrijpingspunten voor beleid en praktijk

Bij nadere beschouwing van de onderzoeksuitkomsten dringt zich over mbo-groen het beeld op van een opleidingssector die intern haar zaken goed voor elkaar heeft, maar waar het schort aan de relatie met de externe omgeving.

Dat mbo-groen haar zaken intern goed voor elkaar heeft wordt geïllustreerd aan de hand van de 'opstroom op maat' binnen het groene mbo, de sfeer op school die relatief positief gewaardeerd wordt en de tevredenheid over de materiële faciliteiten. Interessant in dit verband is dat het interne rendement of studiesucces in mbo-groen ook blijkens de benchmark van de MBO-Raad systematisch hoger is dan het interne rendement in andere mbo-sectoren.

Duidelijk is dat *'opstroom op maat'* de *sfeer op school en de materiële faciliteiten aspecten zijn die het waard zijn om gekoesterd te worden*, en waar bovendien andere sectoren in het mbo lering uit zouden kunnen trekken. Naar alle waarschijnlijkheid speelt overigens op de achtergrond de structurele vervlochtenheid in groen van vmbo en mbo daarbij een niet onbelangrijke rol.
Wellicht ook dat in genoemde factoren de belangrijkste motieven van veel ex-studenten schuilen om achteraf opnieuw voor dezelfde opleiding te kiezen.

De externe omgeving wordt in belangrijke mate gevormd door het bedrijfsleven en het vervolgonderwijs. Illustratief voor de mankerende relatie tussen mbo-groen en het bedrijfsleven zijn de signalen van veel ex-studenten dat hun opleiding geen goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt. De mankerende relatie met het vervolgonderwijs wordt met name geïllustreerd door de door velen als slecht ervaren aansluiting met het hbo en ook de aansluiting met het niet groene mbo blijkt vaak als problematisch ervaren te worden.

De als problematisch ervaren relatie van mbo-groen met haar externe omgeving lijkt in de kern te herleiden tot een tweetal oorzaken. In de eerste plaats liggen die in het groene onderwijs zelf: signalen van ex-studenten wijzen er op dat de moeilijkheidsgraad van opleidingen systematisch te laag is en bovendien dat er in de pedagogich-didactische sfeer een en ander mankeert. *De lat kan hoger gelegd worden: onderwijs in mbo-groen mag pittiger en de begeleiding van studenten mag beter.*
Een tweede oorzaak voor de relatie met de externe omgeving lijkt te liggen in de contacten tussen de groene scholen i.c. de aoc's en het omringende bedrijfsleven. Illustratief daarvoor zijn signalen van veel ex-studenten dat de bpv-begeleiding vanuit de school tekort schiet. Hoewel dit een probleem is dat ook voor mbo-opleidingen in andere sectoren opgeld doet, manifesteert het zich voor mbo-groen geprononceerder dan elders.
Voor aoc's is het met andere woorden zaak om aan verbetering van haar relatie met het omringende bedrijfsleven – als co-producent én afnemer van opleidingen – te werken door nadrukkelijker dan nu lijkt te gebeuren *contact te onderhouden en samenwerking aan te gaan met het relevante bedrijfsleven.* Het midden- en kleinbedrijf verdient hierbij extra aandacht. Het systematisch initiëren en intensiveren van de relatie met leerbedrijven vormt daarvoor een prima ingang. Wellicht biedt intensivering van de samenwerking met bedrijven ook een interessante ingang om bedrijven in het kader van hun hrm-beleid te stimuleren de beschikbare competenties van gediplomeerde mbo'ers groen meer te benutten dan nu vaak het geval is.

Een belangrijk aandachtspunt voor beleid en praktijk betreft het gegeven dat intredesegmenten op de arbeidsmarkt lang niet voor iedereen in het verlengde liggen van de opleiding. Sommige opleidingsrichtingen leiden duidelijk op voor vrij homogeen bepaalde domeinen op de arbeidsmarkt, voor andere richtingen is de bestemming na afstuderen veel minder duidelijk en ligt die in elk geval veel diverser. Behoorlijke aantallen mbo-studenten in een groene mbo-opleiding komen na hun afstuderen niet terecht in een traditioneel groen arbeidsdomein.
Uiteraard is dit voor de *studie- en beroepenvoorlichting respectievelijk de beroepskeuzebegeleiding* een uiterst relevant gegeven. Onder meer branche-doorsnijdende ontwikkelingen (denk aan de multi-functionele landbouw, zorgboerderijen, duurzaamheid o.a. in voedselketens e.d.) leveren echter ook stof tot nadenken over afstemming en samenwerking met niet-groene beroepsopleidingen als antwoord op deze ontwikkelingen.

Dit betekent overigens niet dat een bestemming in andere dan traditionele groene arbeidsmarktsegmenten per definitie verkeerd zou zijn. Enerzijds staat employability ook voor groen beroepsonderwijs hoog in het vaandel, anderzijds kan juist van groene tewerkstelling in niet-groene arbeidsdomeinen belangrijke innovatiekracht uitgaan, bijvoorbeeld waar het gaat om het stimuleren van relevante ontwikkelingen op het snijvlak tussen groen en niet-groen.

Tenslotte het volgende. De ‘bovenkant’ van mbo-groen (de niveaus 3 en 4) vormt in principe een belangrijk speerpunt in innovatiebeleid. De ‘onderkant’ van mbo-groen i.c. de niveaus 1 en 2 is dat in principe echter ook, zeker voorzover groene opleidingen het mogelijk maken om ‘op te stromen’ naar hogere niveaus. Voor zover dit laatste niet het geval is blijft de ‘onderkant’ niettemin aandacht van beleid vragen. Dit vooral gezien de specifieke betekenis van groen-mbo in het kader van preventie van voortijdig schoolverlaten danwel de arbeidsintegratie van VSV’ers. In dit verband lijkt beleidsmatig onder meer de bbl in de opleidingsrichting Groene ruimte als toeleidingsweg naar de landschapsverzorging interessant evenals bbl-trajecten – in het bijzonder voor oudere studenten – naar en in de sociale werkvoorziening.

Methodische aandachtspunten

Een eerste methodisch aandachtspunt naar aanleiding van het onderzoek is het gegeven dat in de steekproef ten behoeve van dit onderzoek van één aoc alle gediplomeerden zijn betrokken, en van alle andere aoc’s slechts een 20-procents-steekproef. Voor de betreffende aoc is het in principe mogelijk om specifiek over haar eigen afgestudeerden in het onderzoek vergelijkbare informatie te krijgen als die in dit rapport zijn opgenomen. Voor een aoc is die van cruciaal belang als fundament voor het ontwikkelen van beleid gericht op de optimalisering van de aansluiting tussen haar opleidingen en de arbeidsmarkt, niet alleen gericht op het aanbod van initiële beroepsopleidingen maar ook op het traceren van de behoefte aan relevante post-initiële scholingstrajecten. Systematische informatievoorziening over intredefuncties en over de verdere loopbaan van haar afgestudeerden biedt aoc’s unieke kansen voor robuust alumni-beleid.

Andere aoc’s zouden in principe dezelfde mogelijkheid hebben indien ook van hun gediplomeerden een 100%-steekproef getrokken zou kunnen worden; tegelijkertijd zou dit meer mogelijkheden bieden om de onderzoeksresultaten expliciet te relateren aan – variërende – regionale contexten. Dit is uiteraard primair aan de aoc’s zelf, te beginnen bij het eerstvolgende schoolverlatersonderzoek.

In de tweede plaats lijkt het de moeite waard mogelijkheden te bezien om de nu noodzakelijkerwijze in de analyses gehanteerde CBS-classificaties van bedrijfsindelingen en beroepsindelingen ten behoeve van vervolgactiviteiten meer te boetseren naar voor het groene beroepsonderwijs relevante categorieën. Daarop zal – in afstemming met onder andere ROA en Aequor – in de vragenlijst ten behoeve van volgende metingen een voorschot genomen worden.

In de derde plaats attenderen we op het feit dat dit onderzoek betrekking had op intredeposities anno 2010 van in het studiejaar 2008-2009 gediplomeerden. Dat is uiteraard een momentopname. Intredeposities kunnen onder invloed van ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en/of andere ontwikkelingen in de samenleving aan verandering onderhevig zijn. In het eerder vermelde onderzoeksprogramma van EL&I is voorzien dat jaarlijks vergelijkbaar onderzoek naar de intredeposities van mbo-groen gediplomeerden wordt uitgevoerd, zodat structurele veranderingen in intredeposities getraceerd kunnen worden. Daarnaast vindt in het kader van hetzelfde onderzoeksprogramma systematisch onderzoek plaats naar vervolgloopbanen van de diverse intrede-cohorten.

Bijlagen

Overzicht 3.4 – Onderzoekspopulatie naar persoonskenmerken per opleidingsniveau (percentages)

		Opleidingsrichting					
		Voedsel	Dier	Plant	Groene ruimte en milieu	Bloemen en tuincentrumbranche	Totaal
Persoonskenmerken							
Geslacht	Man	64	23	77	87	18	54
	Vrouw	36	77	23	13	82	46
Leeftijd	t/m 21 jaar	18	59	49	37	70	50
	22-23 jaar	-	30	22	19	22	23
	24-29 jaar	27	7	6	10	6	9
	30-39 jaar	18	2	6	13	1	7
	40-64 jaar	36	2	17	21	-	11
Etniciteit	Westerse allochtoon	9	5	4	3	1	4
	Niet-westerse allochtoon	-	3	5	5	-	4
	Autochtoon	91	92	92	92	99	93
Totaal (N=100%)		11	226	111	224	74	646

Overzicht 3.5 – Onderzoekspopulatie naar leeftijd per leerweg (percentages)

	Leerweg:		
	BOL	BBL	Totaal
Leeftijd			
t/m 21 jaar	65	28	50
22-23 jaar	29	14	23
24-29 jaar	5	13	9
30-39 jaar	-	17	7
40-64 jaar	1	28	11
Totaal (= 100%)	393	252	645*

* Van 1 respondent is de leeftijd onbekend. Deze categorie bestaat daarom uit 645 i.p.v. 646 respondenten.

Overzicht 3.6 – Situatie van onderzoekspopulatie anderhalf jaar na diplomering, beschreven naar opleidings- en persoonskenmerken – percentages (n=621)

		Situatie anderhalf jaar na diplomering				
		Volgt een andere (volletijds-) opleiding	Volgt een andere (duale) opleiding die bestaat uit werken en leren op school	Werkt	Anders	Totaal (N = 100%)
Opleidingskenmerken						
Opleidingsrichting	Voedsel	10	10	70	10	10
	Dier	33	12	47	8	222
	Plant	16	21	58	6	107
	Groene ruimte en milieu	14	22	61	3	211
	Bloemen- en tuincentrumbranche	28	20	45	7	71
Leerweg	BOL	35	16	43	6	384
	BBL	3	19	71	6	237
Opleidingsniveau	Niveau 1	6	21	66	7	68
	Niveau 2	17	27	50	7	166
	Niveau 3	17	14	63	6	160
	Niveau 4	37	12	47	4	227
Persoonskenmerken						
Geslacht	Man	19	19	58	4	335
	Vrouw	28	15	49	8	286
Leeftijd	t/m 21 jaar	32	23	40	5	314
	22-23 jaar	25	11	59	6	145
	24 jaar	9	22	61	9	23
	25-29 jaar	10	10	79	-	29
	30-39 jaar	3	18	75	5	40
	40-64 jaar	-	10	80	10	69
Etniciteit	Westerse allochtoon	13	17	57	13	23
	Niet-westerse allochtoon	25	21	42	13	24
	Autochtoon	23	17	54	5	574

Overzicht 4.1 – Verdeling van werkenden over sectoren en branches (SBI-2008) abs. aantallen en percentages

	abs.	%
A. Landbouw, bosbouw en visserij (code 01 t/m 03)	**57**	**17**
waarvan:		
• teelt van eenjarige gewassen	9	3
• teelt van sierplanten	10	3
• fokken en houden van dieren	8	2
• dienstverlening voor de landbouw; behandeling van gewassen en zaden na de oogst	23	7
B. Winning van delfstoffen (code 06 t/m 09)	**-**	**-**
C. Industrie (code 10 t/m 33)	**33**	**10**
waarvan:		
• vervaardigen van overige goederen = sociale werkvoorziening	22	7
D. Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (code 35)	**-**	**-**
E. Winning en distributie van water; afval en afvalbeheer en sanering (code 36 t/m 39)	**2**	**1**
F. Bouwnijverheid (code 41 t/m 43)	**16**	**5**
G. Groot- en detailhandel, reparatie van auto's (code 45 t/m 47)	**67**	**20**
waarvan:		
• winkels en 'overige artikelen'	48	14
H. Vervoer en opslag (code 49 t/m 53)	**8**	**2**
I. Logies-, maaltijd- en drankvoorziening (code 55 t/m 56)	**4**	**1**
J. Informatie en communicatie (code 58 t/m 63)	**1**	**0**
K. Financiële instellingen (code 64 t/m 66)	**1**	**0**
L. Verhuur van en handel in onroerend goed (code 68)	**1**	**0**
M. Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (code 69 t/m 75)	**28**	**8**
waarvan:		
• veterinaire dienstverlening	18	5

	abs.	%
N. Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening (code 77 t/m 82)	**69**	**20**
waarvan:		
• landschapsverzorging	53	16
O. Openbaar bestuur overheidsdiensten en verplichte verzekeringen (code 84)	**19**	**6**
waarvan:		
• overheidsbestuur op gemeentelijk niveau	18	5
P. Onderwijs (code 85)	**3**	**1**
Q. Gezondheid- en welzijnszorg (code 86 t/m 88)	**16**	**5**
R. Cultuur, sport en recreatie (code 90 t/m 93)	**12**	**4**
S. Overige dienstverlening (code 94 t/m 95)	**1**	**0**
Totaal	**338**	**100**

Overzicht 4.2 – Verdeling van werkenden over beroepsgroepen (SBC 92): abs. aantallen en percentages

	abs.	%
A. Elementaire beroepen (ongeschoold werk) (code 11)	**23**	**7**
B. Lagere beroepen (code 21 t/m 37)	**181**	**54**
waarvan:		
• agrarische arbeiders	86	26
• bouwvakkers	22	7
• verkopers	41	12
C. Middelbare beroepen (code 42 t/m 57)	**128**	**38**
waarvan:		
• agrarische vakkrachten	28	8
• agrarische vakhoofden	34	10
• verplegenden en doktersassistenten	21	6
D. Hogere beroepen (code 62 t/m 78)	**5**	**1**
Totaal	**337**	**100**

Overzicht 4.6 – Bestemming opleidingsniveau naar sector/branche: percentages

Sector/branche:	Totaal	Opleidingsrichting: Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
A. Landbouw, bosbouw en visserij	17	10	15	20	19
C. Industrie	10	24	17	5	2
G. Groot- en detailhandel, reparatie van auto's	20	2	18	30	19
N. Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	20	46	22	18	11
Overig	33	18	28	27	49
Totaal (n = 100%)	n = 338	n = 41	n = 96	n = 99	n = 102

Overzicht 4.7 – Bestemming opleidingsniveau naar beroepsgroep: percentages

Sector/branche:	Totaal	Opleidingsniveau: Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Elementaire beroepen	7	23	6	6	2
Lagere beroepen	54	70	67	50	39
Middelbare beroepen	38	8	26	43	57
Hogere beroepen	1	0	1	1	3
Totaal (n = 100%)	n = 337	n = 40	n = 96	n = 100	n = 101

Overzicht 4.10 – Passende aansluiting qua richting en niveau naar opleidingsniveau: percentages

	zelfde richting en zelfde niveau (passende aansluiting)	andere richting, zelfde niveau (richtingsdiscrepantie)	zelfde richting, lager niveau (niveau-discrepantie)	geen specifieke richting, lager niveau (geen aansluiting)	Totaal (N = 100%)
Opleidingsniveau:					
niveau 1	27	18	18	36	44
niveau 2	42	26	11	15	99
niveau 3	53	11	17	19	103
niveau 4	60	15	9	16	107
Totaal	49	17	13	21	353

Overzicht 4.11 – Het belang voor het goed uitoefenen van de functie (a) en gewenste aandacht in opleiding, (b) van diverse kennis- en vaardigheidsaspecten: gemiddelde scores

Aspecten	*a. Belang voor functie*[1]		*b. Gewenste aandacht in opleiding*[2]	
	gem. score (1 – 5)	S.D	.gem. score (1 - 3)	S.D.
Zelfstandigheid	4,4	0,8	2,2	0,5
Nauwkeurigheid, zorgvuldigheid	4,3	0,8	2,3	0,5
Werken in teamverband	4,3	0,9	2,2	0,5
Vakkennis	4,2	1,1	2,3	0,5
Initiatief, creativiteit	4,1	0,8	2,2	0,5
Toepassen van kennis en technieken in de praktijk	4,1	1,0	2,3	0,5
Aanpassingsvermogen	4,0	0,9	2,2	0,5
Oplossen van problemen	4,0	0,9	2,3	0,5
Overdragen van kennis	4,0	1,0	2,3	0,5
Contactuele vaardigheden	4,0	0,9	2,2	0,5
Inzicht in milieu- en veiligheidsvoor-schriften	3,8	1,0	2,2	0,6
Plannen, coördineren, organiseren van activiteiten	3,7	1,1	2,2	0,5
Spreekvaardigheid	3,7	1,0	2,1	0,5
Rekenvaardigheid	3,5	1,1	2,1	0,5
Commerciële vaardigheden	3,4	1,1	2,1	0,5
Inzicht in bedrijfsvoering (organisato-risch, financieel, administratief)	3,2	1,2	2,1	0,6
Inzicht in ict (incl. computergebruik)	3,1	1,1	2,0	0,6
Schrijfvaardigheid	3,1	1,1	2,0	0,5
Vreemde talen	2,4	1,2	1,9	0,7

1) Antwoordcategorieën: 1 = zeer onbelangrijk …. 5 = zeer belangrijk
2) Antwoordcategorieën: 1 = minder aandacht …. 3 = meer aandacht

Overzicht 4.12a – De gewenste aandacht in opleiding van diverse kennis- en vaardigheidsaspecten (gemiddelde scores[1]), naar gevolgde opleidingsrichting

Aspecten	Totaal		Voedsel	Dier	Plant	Groene ruimte en milieu	Bloemen- en tuincentrum
	Gem. score	*S.D.*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*
Initiatief, creativiteit	2,2	0,5	2,3	2,2	2,3	2,2	2,3
Schrijfvaardigheid	2,0	0,5	2,2	2,0	1,8	2,0	2,1
Werken in teamverband	2,2	0,5	2,0	2,2	2,1	2,2	2,2
Toepassen van kennis en technieken in de praktijk	2,3	0,5	2,3	2,3	2,4	2,3	2,3
Zelfstandigheid	2,2	0,5	2,2	2,3	2,2	2,2	2,2
Inzicht in bedrijfsvoering (organisatorisch, financieel, administratief)	2,1	0,6	2,0	2,3	2,1	2,0	2,1
Aanpassingsvermogen	2,2	0,5	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1
Plannen, coördineren, organiseren van activiteiten	2,2	0,5	2,2	2,3	2,2	2,2	2,2
Oplossen van problemen	2,3	0,5	2,2	2,3	2,3	2,3	2,3
Spreekvaardigheid	2,1	0,5	2,2	2,1	2,0	2,1	2,2
Overdragen van kennis	2,3	0,5	2,0	2,3	2,3	2,3	2,4
Commerciële vaardigheden	2,1	0,5	2,0	2,1	2,0	2,1	2,2
Contactuele vaardigheden	2,2	0,5	2,2	2,3	2,1	2,2	2,2
Vreemde talen	1,9	0,7	2,2	1,9	1,8	1,8	2,1
Vakkennis	2,3	0,5	2,2	2,3	2,3	2,3	2,4
Nauwkeurigheid, zorgvuldigheid	2,3	0,5	2,2	2,3	2,3	2,3	2,1
Inzicht in ict (incl. computergebruik)	2,0	0,6	2,2	2,1	2,1	2,0	1,9
Rekenvaardigheid	2,1	0,5	2,2	2,1	2,1	2,1	2,3
Inzicht in milieu- en veiligheidsvoorschriften	2,2	0,6	2,3	2,2	2,2	2,3	2,0
Totaal	n = 300		n = 6	n = 88	n = 62	n = 108	n = 36

1) Antwoordcategorieën: 1 = minder aandacht …. 3 = meer aandacht

Overzicht 4.13 – De gewenste aandacht in opleiding van diverse kennis- en vaardigheidsaspecten (gemiddelde scores[1]), naar gevolgd opleidingsniveau

Aspecten	Totaal		Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
	Gem. score	*S.D.*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*
Initiatief, creativiteit	2,2	0,5	2,2	2,2	2,3	2,2
Schrijfvaardigheid	2,0	0,5	1,8	2,0	1,9	2,1
Werken in teamverband	2,2	0,5	2,3	2,2	2,1	2,2
Toepassen van kennis en technieken in de praktijk	2,3	0,5	2,2	2,2	2,4	2,4
Zelfstandigheid	2,2	0,5	2,2	2,2	2,2	2,2
Inzicht in bedrijfsvoering (organisatorisch, financieel, administratief)	2,1	0,6	1,7	2,0	2,2	2,3
Aanpassingsvermogen	2,2	0,5	2,1	2,1	2,2	2,1
Plannen, coördineren, organiseren van activiteiten	2,2	0,5	1,9	2,1	2,3	2,3
Oplossen van problemen	2,3	0,5	2,2	2,2	2,4	2,3
Spreekvaardigheid	2,1	0,5	2,0	2,1	2,1	2,2
Overdragen van kennis	2,3	0,5	2,2	2,3	2,4	2,3
Commerciële vaardigheden	2,1	0,5	2,0	2,0	2,1	2,2
Contactuele vaardigheden	2,2	0,5	2,1	2,1	2,2	2,3
Vreemde talen	1,9	0,7	1,6	1,7	1,9	2,0
Vakkennis	2,3	0,5	2,2	2,3	2,5	2,3
Nauwkeurigheid, zorgvuldigheid	2,3	0,5	2,2	2,3	2,3	2,3
Inzicht in ict (incl. computergebruik)	2,0	0,6	1,9	1,9	2,1	2,2
Rekenvaardigheid	2,1	0,5	1,9	2,1	2,1	2,2
Inzicht in milieu- en veiligheidsvoorschriften	2,2	0,6	2,2	2,2	2,2	2,3
Totaal	n = 300		n = 28	n = 81	n = 89	n = 102

1) Antwoordcategorieën: 1 = minder aandacht …. 3 = meer aandacht

Overzicht 4.14 – De gewenste aandacht in opleiding van diverse kennis- en vaardigheidsaspecten (gemiddelde scores[1]), naar sector/branche waarin gediplomeerde werkzaam is

Aspecten	Totaal		A. Landbouw, bosbouw en visserij	C. Industrie	G. Groot- en detailhandel, reparatie van auto's	N. Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	Overig
	Gem. score	*S.D.*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*
Initiatief, creativiteit	2,2	0,5	2,2	2,2	2,3	2,2	2,2
Schrijfvaardigheid	2,0	0,5	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0
Werken in teamverband	2,2	0,5	2,1	2,2	2,3	2,2	2,1
Toepassen van kennis en technieken in de praktijk	2,3	0,5	2,5	2,3	2,3	2,3	2,4
Zelfstandigheid	2,2	0,5	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2
Inzicht in bedrijfsvoering (organisatorisch, financieel, administratief)	2,1	0,6	2,3	1,8	2,1	2,0	2,3
Aanpassingsvermogen	2,2	0,5	2,2	2,1	2,1	2,1	2,2
Plannen, coördineren, organiseren van activiteiten	2,2	0,5	2,2	2,0	2,3	2,2	2,3
Oplossen van problemen	2,3	0,5	2,4	2,1	2,4	2,3	2,2
Spreekvaardigheid	2,1	0,5	2,1	2,0	2,1	2,0	2,1
Overdragen van kennis	2,3	0,5	2,4	2,1	2,3	2,3	2,3
Commerciële vaardigheden	2,1	0,5	2,0	2,0	2,3	2,1	2,1
Contactuele vaardigheden	2,2	0,5	2,2	2,0	2,2	2,2	2,2
Vreemde talen	1,9	0,7	1,9	1,7	2,1	1,6	2,0
Vakkennis	2,3	0,5	2,4	2,2	2,4	2,3	2,3
Nauwkeurigheid, zorgvuldigheid	2,3	0,5	2,3	2,2	2,2	2,2	2,3
Inzicht in ict (incl. computergebruik)	2,0	0,6	2,2	1,9	2,0	2,0	2,1
Rekenvaardigheid	2,1	0,5	2,2	2,0	2,2	2,1	2,1
Inzicht in milieu- en veiligheidsvoorschriften	2,2	0,6	2,2	2,2	2,1	2,3	2,4
Totaal	n = 300		n = 51	n = 25	n = 57	n = 52	n = 40

1) Antwoordcategorieën: 1 = minder aandacht …. 3 = meer aandacht

Overzicht 4.15 – De gewenste aandacht in opleiding van diverse kennis- en vaardigheidsaspecten (gemiddelde scores[1]), naar beroepsgroep waarin gediplomeerde werkzaam is

Aspecten	Totaal		Elementaire beroepen	Lagere beroepen	Middelbare beroepen	Hogere beroepen
	Gem. score	*S.D.*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*	*Gem. score*
Initiatief, creativiteit	2,2	0,5	2,3	2,2	2,3	2,2
Schrijfvaardigheid	2,0	0,5	1,9	1,9	2,0	2,0
Werken in teamverband	2,2	0,5	2,4	2,2	2,1	2,4
Toepassen van kennis en technieken in de praktijk	2,3	0,5	2,4	2,3	2,4	2,2
Zelfstandigheid	2,2	0,5	2,4	2,2	2,2	2,4
Inzicht in bedrijfsvoering (organisatorisch, financieel, administratief)	2,1	0,6	2,0	2,0	2,2	2,6
Aanpassingsvermogen	2,2	0,5	2,3	2,1	2,2	2,4
Plannen, coördineren, organiseren van activiteiten	2,2	0,5	2,2	2,2	2,2	2,0
Oplossen van problemen	2,3	0,5	2,4	2,3	2,3	2,0
Spreekvaardigheid	2,1	0,5	2,2	2,0	2,1	2,6
Overdragen van kennis	2,3	0,5	2,1	2,3	2,4	2,8
Commerciële vaardigheden	2,1	0,5	2,1	2,1	2,1	2,4
Contactuele vaardigheden	2,2	0,5	2,2	2,2	2,3	2,2
Vreemde talen	1,9	0,7	1,7	1,8	2,0	2,0
Vakkennis	2,3	0,5	2,4	2,3	2,3	2,6
Nauwkeurigheid, zorgvuldigheid	2,3	0,5	2,5	2,2	2,3	2,6
Inzicht in ict (incl. computergebruik)	2,0	0,6	1,9	2,0	2,1	2,0
Rekenvaardigheid	2,1	0,5	2,1	2,1	2,2	2,0
Inzicht in milieu- en veiligheidsvoorschriften	2,2	0,6	2,3	2,2	2,3	2,6
Totaal	n = 300		n = 16	n = 142	n = 111	n = 5

1) Antwoordcategorieën: 1 = minder aandacht …. 3 = meer aandacht

Overzicht 6.4 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsniveau: percentages [1]: totale groep respondenten)

		Totaal	niveau 1	niveau 2	niveau 3	niveau 4
Oordeel over dimensies:						
Breedte	Te smal	25	20	26	28	24
	Te breed	30	24	25	34	32
Diepgang	Te weinig diepgang	39	16	29	46	47
	Te veel diepgang	20	24	18	22	20
Moeilijkheidsgraad	Te laag	44	19	36	43	57
	Te hoog	17	21	20	23	10
Verhouding theorie en praktijk	Te theoretisch	34	12	31	45	34
	Te praktijkgericht	17	22	16	16	19
Keuzemogelijkheden	Te weinig	32	26	33	36	31
	Te veel	19	19	21	15	21
Individuele ontwikkelings-mogelijkheid	Te weinig	33	23	30	32	37
	Te veel	23	25	27	17	23
Totaal (N max = 100%)		n = 520	n = 49	n = 140	n = 138	n = 193

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 6.5 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsniveau percentages [1]: alleen groep werkenden met een baan van minstens 12 uur per week

		Totaal	niveau 1	niveau 2	niveau 3	niveau 4
Oordeel over dimensies:						
Breedte	Te smal	25	14	24	28	27
	Te breed	30	26	27	34	30
Diepgang	Te weinig diepgang	36	14	25	51	39
	Te veel diepgang	19	23	21	18	18
Moeilijkheidsgraad	Te laag	42	15	36	45	53
	Te hoog	16	21	18	20	9
Verhouding theorie en praktijk	Te theoretisch	39	14	32	48	45
	Te praktijkgericht	15	26	18	16	10
Keuzemogelijkheden	Te weinig	30	24	30	33	28
	Te veel	17	18	26	14	12
Individuele ontwikkelings-mogelijkheid	Te weinig	34	21	30	34	41
	Te veel	19	26	27	16	13
Totaal (N max = 100%)		n = 323	n = 34	n = 91	n = 96	n = 102

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 6.6 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsniveau percentages [1]: alleen groep doorstudeerders

		Totaal	niveau 1	niveau 2	niveau 3	niveau 4
Oordeel over dimensies:						
Breedte	Te smal	25	31	29	21	24
	Te breed	33	31	22	42	34
Diepgang	Te weinig diepgang	42	23	36	31	53
	Te veel diepgang	20	15	16	27	18
Moeilijkheidsgraad	Te laag	47	25	40	23	67
	Te hoog	19	25	22	38	8
Verhouding theorie en praktijk	Te theoretisch	31	8	31	42	28
	Te praktijkgericht	22	54	18	15	24
Keuzemogelijkheden	Te weinig	35	38	40	29	35
	Te veel	21	31	20	15	24
Individuele ontwikkelings-mogelijkheid	Te weinig	35	31	35	21	42
	Te veel	26	38	24	25	26
Totaal (N max = 100%)		n = 209	n = 13	n = 55	n = 48	n = 93

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 6.7 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsrichting percentages [1]: totale groep respondenten

		Totaal	Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen- en tuin-centrum
Oordeel over dimensies:							
Breedte	Te smal	25	14	25	19	28	29
	Te breed	30	14	29	27	34	31
Diepgang	Te weinig diepgang	39	29	43	39	36	37
	Te veel diepgang	20	29	23	19	19	17
Moeilijkheidsgraad	Te laag	44	86	47	45	43	35
	Te hoog	17	0	18	17	16	22
Verhouding theorie en praktijk	Te theoretisch	34	43	40	34	28	32
	Te praktijkgericht	17	29	18	16	18	15
Keuzemogelijkheden	Te weinig	32	57	38	27	28	31
	Te veel	19	0	18	15	24	19
Individuele ontwikkelings-mogelijkheid	Te weinig	33	71	39	30	29	26
	Te veel	23	14	19	18	28	26
Totaal (N max = 100%)		n = 520	n = 7	n = 188	n = 93	n = 168	n = 64

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 6.7a – Oordeel over opleidingsaspecten, naar opleidingsrichting[1]
Totale groep respondenten

		Totaal	Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen- en tuin-centrum
Oordeel over:							
De docenten waren streng in de beoordeling van cursisten	Mee oneens	48	57	46	55	48	42
	Mee eens	12	0	15	11	10	12
De opleiding was uitdagend met betrekking tot het niveau	Mee oneens	40	57	47	35	34	42
	Mee eens	27	0	28	20	29	29
De examens/opdrachten waren over het algemeen zeer pittig	Mee oneens	41	43	41	46	35	46
	Mee eens	20	0	23	16	22	15
In de opleiding werd voldoende getoetst op inzicht	Mee oneens	30	29	30	27	31	34
	Mee eens	35	29	37	37	40	18
In de opleiding werd voldoende beoordeeld op vakmanschap	Mee oneens	27	14	27	33	25	22
	Mee eens	42	29	43	36	46	42
Door de opleiding heb ik inzicht gekregen in de eigen sterke en zwakke punten voor mijn beroep	Mee oneens	23	43	22	30	22	20
	Mee eens	45	29	47	33	51	45
Totaal (N max = 100%)		n = 525	n = 7	n = 189	n = 91	n = 173	n = 65

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = mee oneens, 4 + 5 = mee eens.

Overzicht 6.8 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsrichting percentages [1]: alleen groep werkenden met een baan van minstens 12 uur per week [1]

		Totaal	Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen- en tuin-centrum
Oordeel over dimensies:							
Breedte	Te smal	25	17	27	20	27	26
	Te breed	30	17	28	27	33	33
Diepgang	Te weinig diepgang	36	33	39	37	36	28
	Te veel diepgang	19	17	22	21	17	18
Moeilijkheidsgraad	Te laag	42	83	48	47	37	28
	Te hoog	16	0	11	16	17	26
Verhouding theorie en praktijk	Te theoretisch	39	50	51	37	32	33
	Te praktijkgericht	15	17	11	14	20	13
Keuzemogelijkheden	Te weinig	30	67	31	28	28	28
	Te veel	17	0	13	15	22	21
Individuele ontwikkelings-mogelijkheid	Te weinig	34	83	42	33	31	15
	Te veel	19	0	15	17	24	21
Totaal (N max = 100%)		n = 323	n = 6	n = 88	n = 70	n = 120	n = 39

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 6.9 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsrichting percentages [1]: alleen groep doorstudeerders

		Totaal	Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen- en tuin-centrum
Oordeel over dimensies:							
Breedte	Te smal	25	0	22	18	28	33
	Te breed	33	0	29	32	41	28
Diepgang	Te weinig diepgang	42	0	40	39	47	42
	Te veel diepgang	20	50	22	21	19	11
Moeilijkheidsgraad	Te laag	47	100	46	36	56	42
	Te hoog	19	0	19	29	16	19
Verhouding theorie en praktijk	Te theoretisch	31	0	34	32	26	31
	Te praktijkgericht	22	50	24	18	28	11
Keuzemogelijkheden	Te weinig	35	0	41	32	33	29
	Te veel	21	0	18	29	28	14
Individuele ontwikkelingsmoge-	Te weinig	35	50	39	39	29	28
lijkheid	Te veel	26	50	23	21	33	25
Totaal (N Max = 100%)		n = 209	n = 2	n = 85	n = 28	n = 58	n = 36

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 6.10 – Oordeel over opleidingsdimensies door de groep werkenden (baan > 12 uur per week), naar sector/branche waarin zij anderhalf jaar na diplomering werkzaam zijn: percentages

		Werkenden	Land- / bosbouw, visserij	Industrie	Groot- / detailhandel	Verhuur roerende goederen + overige zakelijke dienstverlening
Oordeel over dimensies:						
Breedte	Te smal	25	27	17	38	29
	Te breed	30	29	33	27	25
Diepgang	Te weinig diepgang	36	52	17	42	38
	Te veel diepgang	19	14	13	13	15
Moeilijkheidsgraad	Te laag	42	46	33	44	38
	Te hoog	16	9	13	19	20
Verhouding theorie en praktijk	Te theoretisch	39	32	27	44	38
	Te praktijkgericht	15	16	30	9	17
Keuzemogelijkheden	Te weinig	30	19	27	36	36
	Te veel	17	17	33	13	13
Individuele ontwikkelingsmogelijkheid	Te weinig	34	36	27	33	35
	Te veel	19	16	33	20	17
Totaal (N max = 100%)		n = 323	n = 55	n = 30	n = 64	n = 65

Overzicht 6.11 – Oordeel over opleidingsdimensies door de groep werkenden (baan > 12 uur per week), naar beroepsgroep waarin zij anderhalf jaar na diplomering werkzaam zijn: percentages [1]

		Werkenden	Elementaire beroepen	Lagere beroepen	Middelbare beroepen	Hogere beroepen
Oordeel over dimensies:						
Breedte	Te smal	25	30	27	21	40
	Te breed	30	35	28	34	20
Diepgang	Te weinig diepgang	36	5	36	40	80
	Te veel diepgang	19	40	14	23	20
Moeilijkheidsgraad	Te laag	42	40	40	43	80
	Te hoog	16	25	16	15	0
Verhouding theorie en praktijk	Te theoretisch	39	40	35	43	40
	Te praktijkgericht	15	15	14	19	0
Keuzemogelijkheden	Te weinig	30	26	29	28	60
	Te veel	17	16	17	18	20
Individuele ontwikkelingsmogelijkheid	Te weinig	34	30	30	37	60
	Te veel	19	30	20	18	0
Totaal (N max = 100%)		n = 323	n = 20	n = 171	n = 124	n = 5

Overzicht 6.12 – Oordeel over opleidingsdimensies door de groep doorstudeerders, naar vervolgopleiding: percentages[1]

		Doorstu-deerders	Mbo-groen	Mbo niet-groen	Hbo-groen	Hbo niet-groen	Overig
Oordeel over dimensies:							
Breedte	Te smal	25	26	23	23	23	50
	Te breed	33	30	33	37	36	13
Diepgang	Te weinig diepgang	42	24	44	57	52	63
	Te veel diepgang	20	20	21	20	20	0
Moeilijkheidsgraad	Te laag	47	24	45	71	68	50
	Te hoog	19	28	23	6	14	0
Verhouding theorie en praktijk	Te theoretisch	31	26	46	26	25	38
	Te praktijkgericht	22	16	23	23	30	25
Keuzemogelijkheden	Te weinig	35	32	36	31	36	63
	Te veel	21	19	19	43	14	0
Individuele ontwikkelings-mogelijkheid	Te weinig	35	25	38	34	41	75
	Te veel	26	29	23	37	18	13
Totaal (N max = 100%)		n = 209	n = 74	n = 48	n = 35	n = 44	n = 8

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 6.14 – Tevredenheid over opleidingsaspecten, naar opleidingsrichting: percentages[1] Totale groep respondenten

		Totaal	Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen- en tuincen-trum
Tevredenheid over:							
Voorlichting studie- en beroepsmogelijkheden	Ontevreden	29	14	38	25	21	30
	Tevreden	28	57	25	26	30	30
Sfeer op school	Ontevreden	13	14	15	9	11	19
	Tevreden	60	71	63	60	58	53
Manier waarop leraren lesgeven	Ontevreden	30	0	33	29	25	39
	Tevreden	39	71	35	38	45	31
De kwaliteit van docenten	Ontevreden	27	14	33	27	20	28
	Tevreden	42	71	34	52	49	28
Hoeveelheid praktijk	Ontevreden	23	14	28	28	16	20
	Tevreden	42	71	41	35	44	44
Oriëntatie op de beroeps-praktijk	Ontevreden	19	0	21	25	14	15
	Tevreden	35	43	34	34	38	32
Inhoud van de vakken	Ontevreden	24	0	31	24	13	37
	Tevreden	36	43	37	33	40	28
(Studie)begeleiding	Ontevreden	31	14	38	33	21	35
	Tevreden	32	71	29	30	38	25
Manier van examineren	Ontevreden	21	0	23	22	16	25
	Tevreden	41	57	39	41	43	37
Kwaliteit van examens	Ontevreden	18	0	21	19	14	19
	Tevreden	41	57	39	39	46	38
Huisvesting	Ontevreden	12	14	14	14	8	11
	Tevreden	50	57	45	49	56	44
Voorzieningen als biblio-theek, mediatheek, werk-plaatsen, ict-voorzieningen	Ontevreden	21	14	23	22	21	15
	Tevreden	46	43	48	36	45	58
Totaal (N max =100%)		n = 515	n = 7	n = 188	n = 88	n = 169	n = 65

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = ontevreden, 4 + 5 = tevreden.

Overzicht 6.15 – Tevredenheid over opleidingsaspecten, naar opleidingsrichting: percentages[1]: alleen groep werkenden met een baan van minstens 12 uur per week

		Totaal	Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen- en tuin-centrum
Tevredenheid over:							
Voorlichting studie- en beroeps-mogelijkheden	Ontevreden	24	17	32	27	17	26
	Tevreden	29	67	27	24	32	31
Sfeer op school	Ontevreden	12	17	14	9	10	23
	Tevreden	59	67	68	58	55	46
Manier waarop leraren lesgeven	Ontevreden	30	0	39	24	22	46
	Tevreden	39	67	34	40	46	23
De kwaliteit van docenten	Ontevreden	25	17	36	22	17	31
	Tevreden	44	67	32	55	52	23
Hoeveelheid praktijk	Ontevreden	23	17	28	30	16	23
	Tevreden	39	67	34	37	39	49
Oriëntatie op de beroepspraktijk	Ontevreden	18	0	20	25	14	13
	Tevreden	32	50	31	27	35	36
Inhoud van de vakken	Ontevreden	22	0	33	21	13	31
	Tevreden	37	33	41	32	43	23
(Studie)begeleiding	Ontevreden	26	17	30	32	19	31
	Tevreden	35	67	32	32	41	23
Manier van examineren	Ontevreden	20	0	25	18	16	28
	Tevreden	41	50	34	41	49	31
Kwaliteit van examens	Ontevreden	15	0	17	17	12	21
	Tevreden	41	50	38	38	49	31
Huisvesting	Ontevreden	11	17	16	12	7	10
	Tevreden	51	50	43	51	60	46
Voorzieningen als bibliotheek, mediatheek, werkplaatsen, ict-voorzieningen	Ontevreden	18	17	20	17	17	15
	Tevreden	49	33	48	40	49	67
Totaal (N max =100%)		n = 320	n = 6	n = 88	n = 66	n = 121	n = 39

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = ontevreden, 4 + 5 = tevreden.

Overzicht 6.16 – Tevredenheid over opleidingsaspecten, naar opleidingsrichting: percentages[1]: alleen groep doorstudeerders

		Totaal	Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen- en tuin-centrum
Tevredenheid over:							
Voorlichting studie- en beroeps-mogelijkheden	Ontevreden	35	0	45	30	24	35
	Tevreden	25	50	23	19	31	24
Sfeer op school	Ontevreden	15	50	17	11	17	9
	Tevreden	60	50	64	59	55	62
Manier waarop leraren lesgeven	Ontevreden	34	0	29	41	40	35
	Tevreden	36	50	42	19	36	35
De kwaliteit van docenten	Ontevreden	31	50	31	33	29	31
	Tevreden	36	50	36	30	41	31
Hoeveelheid praktijk	Ontevreden	25	0	27	33	24	18
	Tevreden	41	100	46	30	45	29
Oriëntatie op de beroepspraktijk	Ontevreden	21	0	23	30	17	20
	Tevreden	37	50	36	37	43	29
Inhoud van de vakken	Ontevreden	31	0	29	41	21	49
	Tevreden	34	50	39	15	37	29
(Studie)begeleiding	Ontevreden	39	0	44	37	28	46
	Tevreden	32	100	29	22	40	31
Manier van examineren	Ontevreden	27	0	24	41	22	31
	Tevreden	37	100	39	26	38	37
Kwaliteit van examens	Ontevreden	26	0	25	37	21	29
	Tevreden	39	50	40	22	43	41
Huisvesting	Ontevreden	12	50	11	15	11	9
	Tevreden	49	50	52	50	51	38
Voorzieningen als bibliotheek, mediatheek, werkplaatsen, ict-voorzieningen	Ontevreden	29	50	31	33	28	20
	Tevreden	43	50	46	30	40	49
Totaal (N max =100%)		n = 205	n = 2	n = 84	n = 27	n = 58	n = 34

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = ontevreden, 4 + 5 = tevreden.

Overzicht 6.18 – Tevredenheid over opleidingsaspecten, naar opleidingsrichting: percentages: totale groep respondenten

	Totaal	Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen- en tuincentrum
Tevreden over bpv-begeleiding:						
vanuit school	29	57	27	30	34	21
vanuit bedrijf	65	71	71	71	60	57
Totaal (N max =100%)	n = 515	n = 7	n = 187	n = 87	n = 169	n = 65

Overzicht 6.19 – Tevredenheid over opleidingsaspecten, naar leerweg: percentages: totale groep respondenten

	Totaal	bol	bbl
Tevreden over bpv-begeleiding:			
vanuit school	29	25	37
vanuit bedrijf	65	69	60
Totaal (N max =100%)	n = 515	n = 325	n = 190
Totaal incl. missings	n = 646	n = 11	n = 74

Overzicht 7.2 – Vergelijking mbo-groen en gehele mbo: kenmerken van intredefuncties

	mbo-groen	gehele mbo
• Bruto-uurloon (gemiddeld)	€ 9,23	€ 10,69
• In loondienst	71%	78%
• Zelfstandige/freelancer	3%	1%
• In bedrijf met minder dan 10 personen	36%	15%
• In bedrijf van 10 tot 100 personen	31%	30%
• Tevreden met huidige functie	63%	68%

ISBN 978 90 77202 62 3
NUR 840